

ZÁRADÉK

Az irat elektronikus irat papír alapú másolata.

2022 DEC 11.

Magyarország Alkotmánybírósága

1015 Budapest, Donáti u. 35-45.

A Miskolci Törvényszék útján

MISKOLCI TÖRVÉNYSZÉK
Közigazgatási Iroda
Az ügy száma: K **101.443/2020**
Érkezett: **2022 DEC. 11**
Pld.: Mell.: db
Érk. módja: postán / gyűjtőládába / személyesen /
e-máilon / faxon / hivatali kézbesítéssel / hivatali kapun
aláírás:

ALKOTMÁNYBÍRÓSÁG
Ügyszám: **IV/ 0 2 8 7 0 - 0 / 2022**
Érkezett: **2022 DEC 16.**

Tisztelt Alkotmánybíróság!

157

továbbiakban együttesen Indítványozók – az P/1. sz. mellékletben csatolt meghatalmazással igazolt, hivatalos iratok átvételére is jogosult jogi képviselőm, a **Karsai Dániel Ügyvédi Iroda** útján (képv.: dr. Karsai Dániel, [redacted], [redacted], [redacted], [redacted], [redacted]),

Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI törvény (továbbiakban: Abtv.) 26. § (1) bekezdése és 27. § (1) bekezdése alapján a következő

alkotmányjogi panasz

indítványt terjesztem elő.

- I. Kérem a T. Alkotmánybíróságot, hogy az alábbiakban részletesen kifejtett indokok alapján, a Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. számú végzését, a Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítéletét, mint az Alaptörvény XIII. cikk (1)-(2) bekezdéseit [tulajdonhoz való jog, tulajdon kisajátításának alkotmányos feltételei], az Alaptörvény 28. cikkét, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését [tiszteséges eljáráshoz való jog], és az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdését [tiszteséges hatósági eljáráshoz való jog] sértő alaptörvény-ellenes bírói döntéseket a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal BO/05/01950-33/2020. sz. határozatára kiterjedően megsemmisíteni szíveskedjék.
- II. Kérem a T. Alkotmánybíróságot, hogy a Kstv. 37/B. § (2) bekezdését, és a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 80. § (1) bekezdését, mint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésébe [tiszteséges

eljáráshoz való jog, fegyverek egyenlősége] ütköző, alaptörvény-ellenes jogszabályhelyet az Abtv. 41. § (1) bekezdése alapján a határozat kihirdetése utáni 30 nappal *pro futuro* semmisítse meg.

Kérelem I. pontjának eljárásjogi alapja az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés d) pontja, valamint az Abtv. 27. § (1) bekezdése, amely alapján az Alkotmánybíróság felülvizsgálja a bírói döntés Alaptörvénnyel való összhangját, és megsemmisíti az Alaptörvénnyel ellentétes bírói döntést.

Kérelem II. pontjainak eljárásjogi alapja az Alaptörvény 24. cikk (2) bekezdés c) pontja, valamint az Abtv. 26. § (1) bekezdése, amely alapján az Alkotmánybíróság felülvizsgálja az egyedi ügyben alkalmazott jogszabálynak az Alaptörvénnyel való összhangját, és az alaptörvény-ellenes jogszabályi rendelkezést teljesen vagy részben megsemmisíti.

Az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 52. § (5) bekezdése értelmében az Indítványozók kérik adataik zártan kezelését. Indítványozók kérik a t. Alkotmánybíróságot, hogy személyes adatait ne tegye nyilvánosan közzé, azokat közzététel előtt tegye felismerhetetlenné.

I. Az indítvány benyújtásának törvényi és formai követelményei

- A jogorvoslati lehetőségek kimerítése

1. Indítványozók az Abtv. 26. § (1) bekezdés b) pontjával, valamint az Abtv. 27. § (1) bekezdés b) pontjával összhangban a jogorvoslati lehetőségeket kimerítették. A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal BO/05/01950-33/2020. sz. határozata ellen indított közigazgatási perben a Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítélete ellen a Kp. 99. § (1) bekezdése alapján fellebbezésnek helye nincs. A Kúria Kfv.V.37.817/2022/2. sz. végzésével szemben további jogorvoslatnak helye nincs.

2. Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a Kúria felülvizsgálati kérelem befogadását megtagadó végzése az Abtv. 27. § (1) bekezdése szerint a bírósági eljárást befejező egyéb döntésnek minősül, így alkotmányjogi panasszal támadható {lásd például: 3245/2019. (X. 17.) AB végzés, Indokolás [14], utóbb megerősítette 3221/2020. (VI. 19.) AB végzés, Indokolás [17]}.

3. Az Alkotmánybíróság konzekvensen úgy ítéli meg, hogy a Kúria nem érdemi döntésén keresztül az ügy érdemében hozott jogerős döntést csak két esetben vizsgálhatja akkor, ha az alkotmányjogi panasz az ügy érdemében hozott jogerős döntéssel szemben az Abtv. 30. § (1) bekezdése szerinti határidőn túl kerül előterjesztésre. Egyrészt akkor, ha az indítványozó a jogerős döntést a felülvizsgálati indítvánnyal egyidejűleg, az Abtv. szerinti határidőben alkotmányjogi panasszal is megtámadta, másrészt pedig akkor, ha a Kúria a végzését mérlegelési jogkörben hozta meg, amely mérlegelés eredményére az indítványozónak bizonyosan nincs ráhatása {lásd az Ügyrend 32. § (4) bekezdését, valamint az Alkotmánybíróságról szóló 2011. évi CLI. törvény 26. §

(1) bekezdésének és 27. §-ának, valamint az Alkotmánybíróság Ügyrendje 32. §-ának egységes értelmezéséről szóló 1/2019. (XI. 25.) AB Tü. állásfoglalás I/5. pontját, legutóbb ezzel egyezően: 3180/2022. (IV. 22.) AB végzés, Indokolás [14]; 3333/2022. (VII. 21.) AB végzés, Indokolás [13]}.

4. Jelen esetben az Indítványozók által igénybe vett felülvizsgálati eljárást kezdeményező felülvizsgálati kérelem három befogadhatósági okra tekintettel került előterjesztésre. Indítványozók álláspontja szerint a jogerős döntés ügy érdemére kiható jogszabálysértés a joggyakorlat egységének vagy továbbfejlesztésének a biztosítására tekintettel [Kp. 118. § (1) bek. a) pont aa) alpont], a Kúria közzétett határozatától jogkérdésben való eltérésre tekintettel [Kp. 118. § (1) bek. b) pont], valamint a kérelmező alapvető eljárási jogának valószínűsíthető sérelme, és az ügy érdemére kiható egyéb eljárási szabályszegésre tekintettel [Kp. 118. § (1) bek. a) pont ad) alpont] volt indokolt.

5. A Kúria támadott végzésének [17] bekezdése tartalmazza az ad) alpontra alapított jogi érveléssel szembeni kúriai jogi álláspontot. Ekként került megállapításra a támadott végzés [24] bekezdésében a döntés elvi tartalma is, mely szerint a bizonyíték (szakvélemény) értékelését, mérlegelését támadó felülvizsgálati kérelem befogadása elvi jelentőségű jogkérdés hiányában nem indokolt. Ezen elvi tartalom nem formai hibás indítványra vezethető vissza, hanem a Kúriának a felülvizsgálati kérelem mérlegelésére enged következtetni, arra, hogy a felülvizsgálati kérelemben előadott, zömmel az ad) alpont alatti befogadási körülményeket miért nem tekinti a Kúria olyan súlyú eljárási jogszabálysértésnek, mely a felülmérlegelést lehetővé tenné.

6. Arra, hogy a felülvizsgálati kérelem által hivatkozott Kp. 2. § (4) bek. [11.o., 44.-45. bek.], a Kp. 3. § (3) bek. [18.o., 62. bek.], a Kp. 4. § (6) bek. [11.o., 44-45. bek.], a Kp. 37. § (1) bek. f) pontja [11.o., 45. bek.], a Kp. 78. § (1)-(2) bek. [13.o., 51. bek./19. o. 67. bek.], a Kp. 80. § (1), (2) és (3) bekezdései [17-19.o., 61-66. bek.], a Pp. 237. § (1) bek. és (4) bek. [17.o., 62. bek.], a Pp. 279. § (1) bek. [13.o., 51. bek.; 17.o., 62. bek.] jogszabályhelyekre vonatkozóan előadott részletes érveket miért nem tekintette felülmérlegelésre okot adó körülménynek, az Indítványozók ráhatásától független, a Kúria joggyakorlat-egységesítő és -fejlesztő tevékenységre vezethető vissza. Ekként Indítványozók álláspontja szerint a Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. sz. végzésével szemben külön helye van alkotmányjogi panasznak. A fentiekre tekintettel a Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítéletével, mint érdemi bírói döntéssel szemben, mind a Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. sz. végzésével szemben a panasz befogadása és érdemi elbírálása indokolt.

- *Az alkotmányjogi panasz benyújtásának határideje*

7. A Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítéletét 2022. október 12. napján kézbesítették az Indítványozók jogi képviselője részére, mellyel szemben a mai napon előterjesztett alkotmányjogi panasz az Abtv. 30. § (1) bekezdésének megfelelő, törvényi határidőn belül került benyújtásra.

8. A Miskolci Törvényszék ítéletével szemben kezdeményezett felülvizsgálati eljárás az Abtv. 26. § (1) bek. b) pontja és 27. § (1) bek. b) pontja alapján kimerített jogorvoslatnak minősül. Indítványozók felülvizsgálati kérelme befogadhatósága tárgyában a Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. sz. végzésével a felülvizsgálati kérelem befogadhatóságának megtagadásáról döntött. A Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. sz. végzését Indítványozók jogi képviselője 2022. november 29. napján vette át elektronikusan, így az alkotmányjogi panasz kúriai végzéssel szembeni előterjesztésére az Abtv. 30. § (1) bekezdés szerinti törvényi határidőben került sor.

- *Az indítványozók érintettségének bemutatása*

9. Az Indítványozók személyes érintettségét igazolja, hogy a kisajátítási hatósági eljárásban ügyfélként, a kisajátítani kért és kisajátított ingatlan tulajdonosaiként vettek részt; a Miskolci Törvényszék előtt a közigazgatási perben és a Kúria felülvizsgálati eljárása kezdeményezőiként az Indítványozók, mint felperesek vettek részt.

- *Annak bemutatása, hogy az állított alapjogsérelem a bírói döntést érdemben befolyásolta vagy a felmerült kérdés alapvető alkotmányjogi jelentőségű kérdés*

10. A jelen ügy tárgyát képező alkotmányossági kérdés alapvető alkotmányjogi jelentőségű (Abtv. 29. §), ugyanis jelen ügy tárgya - az Indítványozók megélhetését biztosító termőföldek – kisajátítása, ami az Alkotmánybíróság gyakorlatában a tulajdonhoz való jog legsúlyosabb közhatalmi korlátozása.

11. Alkotmányjogi jelentőséggel bír, hogy az ügyben megvalósult-e a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog átfogó sérelme, valamint, hogy az előzetesen kirendelt szakértő véleménye fenntartások nélkül elfogadható-e a közigazgatási perben, amikor bizonyítási indítvány mellett csatolásra kerül (okirati bizonyítékként) *Indítványozók* által olyan más eljárásban készült szakvélemény, ami azonos értékelési módszerrel került elvégzésre és az azonos ingatlanra nézve a kirendelt szakértő véleménye által megállapított „teljes kártalanítást” biztosító kártalanítási összeg közel kétszeresére értékeli az ingatlan valós forgalmi értékét. Indítványozók hivatkoznak a kisajátítások kapcsán az ingatlanértékelések módszere, és a kártalanítás funkciójának olyan alkotmányjogi összefüggéseire, amik az EJEB gyakorlatából rajzolódnak ki, melyek szintén indokálul szolgálnak az indítvány befogadása és érdemi vizsgálatához.

12. Alkotmányjogi jelentőséggel bír a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog alatt az a körülmény, hogy a kisajátítást kérő személy belátására, döntésére a Kstv. 37/B. § alkalmazása esetén – a jövőben kisajátítandó ingatlan tulajdonosainak mindennemű eljárési joga kizártsága esetén hatósági eljárásban értékelhető aránytalanság helyzetéből indul az ellenérdekű ügyfelek részvételével, és alapelvi szinten rögzített ügyfélegyenlőség elvével pro forma zajló közigazgatási

hatósági eljárás. Indítványozók rámutatnak arra, hogy a Kstv. 37/B. §-a (szakértő előzetes kirendelése) alapján indult eljárásokban, mint amilyen Indítványozók kisajátítási ügye volt a Kstv. 25. § (1)-(2) bekezdésében szabályozott alapeljárástól eltérően hátrányba kerülnek, eljárási jogokat gyakorolni nem tudnak, mely egyensúlytalanság az ügy érdemére döntő kihatással lehet -és Indítványozók ügyében volt is.

13. A panasz hangsúlyozottan nem ütközik az ún. negyedfokú jogorvoslat tilalmának elvébe, a beadványban foglaltakat semmiképpen nem lehet ekként értelmezni, az egyértelműen ellentétes lenne az Indítványozók előadásával és annak szándékolt tartalmával, mely tehát nem „önmagában” támadja a bírói döntéseket, hanem a fentiekben már jelzett és a továbbiakban részleteiben kifejtendő alkotmányjogi kontextusban. *Indítványozók* kérelme nem arra irányul, hogy az Alkotmánybíróság mérlegelje újra a bizonyítékokat, hanem annak megállapítását kéri, hogy Indítványozóknak – a fegyveregyenlőség elvét megsértve - objektíve nem volt lehetőségük bizonyításra, ami a tulajdonhoz való joguk megsértését eredményezte.

Az alkotmányjogi panasz benyújtásának érdemi indokolása

- *Az Alaptörvény megsértett rendelkezéseinek pontos megjelölése*

14. Tisztességes hatósági eljáráshoz való jog sérelme: az **Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése** értelmében mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.

15. Az **Alaptörvény 28. cikke** szerint a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezik. A jogszabályok céljának megállapítása során elsősorban a jogszabály preambulumát, illetve a jogszabály megalkotására vagy módosítására irányuló javaslat indokolását kell figyelembe venni. Az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak.

16. Tisztességes eljáráshoz való jog sérelme: az **Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése** értelmében mindenkinek alapvető jogot biztosít ahhoz, hogy az ellene emelt vádról, vagy valamely perben a jogairól és kötelezettségeiről törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, ésszerű határidőn belül döntsön.

17. Tulajdonhoz való jog sérelme: az **Alaptörvény XIII. cikk (1) - (2) bekezdése** értelmében mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár. Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet.

**A megsemmisíteni kért bírói döntések és kisajátítást elrendelő hatósági határozat
alaptörvény-ellenességének indokolása**

Tények

1. Az I.r. alperes BO/05/01950-33/2020. iktatószámú határozatában („Határozat”; *P/2. sz. mellékelve*) foglalt tényeket kiegészítendő a következőkben a teljes eljárás szempontjából releváns információkat foglaljuk össze.
2. II. r. alperes a kisajátítási eljárás megindítását megelőzően előterjesztett kérelmére I. r. alperes végzésével a [REDACTED] t jelölte le szakvélemény készítésére.
3. Előadtuk a hatósági eljárásban a Kúria Joggyakorlat-elemző Csoportja által 2015. február 6-án elfogadott összefoglaló, a kisajátítási perek gyakorlatáról szóló 2014.El.II.F.1/7. sz. összefoglaló véleménye 90.-92. oldalaira tekintettel, hogy a NAV adatszolgáltatáson alapuló összehasonlító adatok alapján készült szakvélemény nem megfelelő. *„Egyrészt a NAV válogatja le az adatokat, hogy mit biztosít, miből hányat és milyen, így azokat olyan súlyozással figyelembe venni nem lehet, mint ahogy azt a szakértő tette”* (Határozat, 34.o.). A szakértő előadta, hogy a kúriai összefoglaló vélemény *„nem jogforrás”*, és kétségbe vonja a NAV adatokra vonatkozó álláspont helyességét (Határozat, 35.o.). Jogi képviselőnk kérte, hogy a szakértőt rekesse ki a hatóság az eljárásból, ugyanis az *„szakmaiatlannak tartja a Kúriai jogelemző gyakorlatát”* (Határozat, 42.o.).
4. Már a hatósági eljárásban vitattuk azt, hogy a szakvéleményben a kisajátítani kért ingatlanunkkal összehasonlított ingatlanok közül a [REDACTED] sz-ú ingatlan árterületen helyezkedik el, mely állapota miatt korrekciót kellett volna alkalmaznia a szakértőnek, ugyanis ennek kirekesztésével szakmai szabályt sértő módon lenne a kisajátított ingatlanunkkal összehasonlíthatóként kezelve. A [REDACTED] z-ú ingatlan vonatkozásában vitattuk azt, hogy a NAV adatok alapján is 0,5 hektárra szült az adásvétel, azonban a szakvéleményben 8,5 ha-os táblaként került az ingatlan figyelembevételre (Határozat, 37.o.).
5. A szakértő előadta azt is, hogy *„a rendszeres szerves trágyázás a jógazda gondosságával művelt terület tetten érhető a kulturállapot vizsgálata során, amely hogyha elhanyagolt állapotot tükröz, akkor negatív korrekció volna alkalmazandó, jelen esetben ez nem áll(t) fenn”* (Határozat, 38.o.). Előadta, hogy Hivatkozott arra, hogy nem veheti figyelembe, hogy egybeművelt a tábla, melynek a része a tárgyi ingatlan, ugyanis a kirendelő végzés erre nem hatalmazza őt fel (Határozat 33.o.).
6. A szakértő megállapítása szerint *„a teljes és feltétlen kártalanítás elve nem az ingatlan forgalmi értékének meghatározását jelenti; a Kstv. értelmében a teljes és feltétlen kártalanítás az ingatlan „sima” forgalmi*

értékén alapulhat?. Előadta, hogy *„figyelemmel a Kúriai ítéletekre a kártalanítási érték meghatározása során a földhasználati jog megszűnésért további kártalanítás nem állapítható meg”* (Határozat, 38.o.).

7. A hatóság nyilatkozta a szakértőt abban a vonatkozásban, hogy a kártalanítási összeg meghatározása körében milyen jelentősége van a meliorációs tevékenységeknek. Előadta a szakértő, hogy *„nagybizonyossággal vélelmezhető, hogy az átlagos árszínvonalon értékesült termőföldek (l. NAV adatbázis és önkormányzati kifüggesztések) esetében is használói elvégezték az indokolt és szükséges ráfordításokat”*. Később úgy tekintette, hogy a szakvéleménye nem igényel kiegészítést, és azt változatlanul fenntartotta, ugyanis véleménye szerint *„valamely ingatlan forgalmi értékét nem befolyásolja, hogy tulajdonosa, használója milyen ráfordítási költségek eredményeként (munkabér, járulék, munkabér stb.) érte el az adott, korábbi állapothoz képest kedvezőbb adottságot.”* (Határozat, 39-40.o.)

8. A szakértő hivatkozott arra, hogy járulékos költségként az indokolt és igazolt költségek számolhatók el, melyek meghatározására a hatóság jogosult (Határozat, 40.o.). Ezt ismételtelen megerősítette: *„ez a hatóság jogköre, hogy mérlelje a benyújtott számlákat”* (Határozat, 42.o.).

9. A bírói gyakorlatra hivatkozva a szakértő megállapította, hogy nincs kötelezettsége arra nézve, hogy több ingatlanértékelési szabványt is alkalmazzon a tárgyi ingatlan forgalmi értéke meghatározása érdekében. Szakértő nyilatkozata szerint *„az az elvárás, hogy a szakértő rögzítse, hogy melyiket [melyik szabványt] tartja irányadónak. Az EVS Tegova módszerét, ezt jelezte is a szakértői véleményében”* (Határozat, 40.o.).

10. A Határozat rögzíti, hogy minket, mint a tárgyi ingatlan szemletárgy birtokosait az előzetes eljárásban nem értesítettek („Nem kerültek kiértesítve.”, Határozat 41.o.).

11. Rögzítette azt is a szakértő nyilatkozatában, hogy *„a szemle megtartásra került, az ott tapasztaltak elegendőnek bizonyultak a szakvélemény elkészítésére, további kérdés nem merült fel”* (Határozat, 35.o.).

12. Előadtuk, hogy a kisajátítási hatóságnak megfelelő kompetenciával rendelkező szakértőt kellett volna kirendelnie, adott esetben több szakértőt is ki kellett volna rendelni (így az ingatlan jövedelmezősége körében a termésátlagok vizsgálata lett volna szükséges; az üzemáttelepítés kapcsán a termelés kiesés miatti többletköltségek számbavétele lett volna szükséges). Indítványoztuk a kirendelt szakértő eljárásból történő kirekesztését és új szakértő kirendelése iránti intézkedést (Határozat, 43.o.). I. r. alperesi hatóság megállapította, hogy a szakvéleményt megfelelő színvonalon elkészítette, az világos, a megállapítások nem ellentmondóak, kellően indokoltak és részletes magyarázattal ellátottak (Határozat, 44.o.; 48.o.).

13. **I. r. alperes a támadott BO/05/01950-33/2020. iktatószámú határozatát (a továbbiakban: Határozat) 2020. július 16. napján hozta meg.**

14. **I. r. alperes a kártalanítási összeget a következőképpen határozta meg: 10 ha 5232 m² nagyságú ingatlanrész kisajátítása miatt (188 Ft/m² fajlagos ár értékkel számolva)**

19.783.616 Ft kártalanítást, [REDACTED]-ú ingatlan értékcsökkenéseként 2.440.278 Ft kártalanítást állapított meg (Határozat, 48.o.). A kisajátítási határozattal I. r. alperes a birtokbaadás időpontját 2020. október 30. napján határozta meg.

15. 2020. augusztus 3. napján kelt, jogi képviselőnk útján a Miskolci Törvényszékhez előterjesztett, P/3. sz. mellékelt keresetünkkel támadtuk meg a Határozatot, vitatva mind a kisajátítás jogalapját, mind a megállapított kártalanítás összegszerűségét, a kisajátítási eljárás jogszerűségét.

16. A kisajátítás jogalapja kapcsán a Miskolci Törvényszék a 2020. november 17. napján kihirdetett 101.K.701.443/2020/10. számú közbenső ítéletével megállapította, hogy a perbeli ingatlan kisajátításának jogalapja fennáll. A Kúria a közbenső ítéletet Kfv.III.37.208/2021/9. számú közbenső ítéletével hatályában fenntartotta.

17. Kereset kártalanítás összegszerűségének jogszabálysértő jellegének alátámasztására előadtuk, hogy a kialakult bírósági gyakorlat alapján a termőföld értékelés esetén a hozamszámításon alapuló módszerrel és a piaci összehasonlító adatok elemzésével szükséges megállapítani a termőföld reális piaci értékét (Keresetlevél, 20. o.). Ennek a módszernek az ingatlanforgalmi igazságügyi szakértők általi alkalmazására, mint olyan szakértői tevékenységre, ami a perszakértő véleményének az aggályossága valószínűsítését megalapozza terjesztettük elő [REDACTED] ingatlanforgalmi szakértői véleménye [REDACTED] külterület, szántó művelési ágú ingatlanok, azonos fél (II. r. alperes által kezdeményezett kisajátítási eljárásban kirendelt szakértőként) összehasonlító adatokon alapuló értékelési módszer és hozamszámításon alapuló értékelési módszer együttes alkalmazásával állapította meg a vizsgált ingatlanok forgalmi értékét. A szakértői véleménynek peranyagga tételére a Miskolci Törvényszék /23. sz. felhívó végzésének eleget téve került sor.

18. Hivatkoztunk azon vizsgálendő jellemzők, adatkörök figyelembevételének szükségességére, amelyek a Kúria Joggyakorlat-elemző Csoport 2014.El.II.F.1/7. sz. összefoglaló véleménye 90. oldalán kerültek megjelölésre, amiket a véleményt megfogalmazó bírók, igazságügyi szakértők és tanácsadók által a „*tényleges összehasonlításához szükségesnek*” találtak (pl. az ingatlan kultúrállapotára, a meliorációra, a termésátlagokra 5-10 éves viszonylatból, a környezeti állapotra). Előadtuk azt is, hogy a melioráció kérdésében – noha nyilatkozatot tettünk, és számlákkal támasztottuk alá (pl. humuszgazdálkodási tervvel) a perbeli ingatlanon végzett értéknövelő beruházásokat – a szakértő nem is nyilatkozhatott volna, ugyanis az talajvédelmi szakértői kérdésnek minősül.

19. Nyilatkoztunk arról, hogy a meliorációnak köszönhető, hogy ma már nem vízállásos az ingatlan. Az alapeljárásban csatoltunk be külön műhold felvételeket is arra vonatkozóan, hogy a melioráció előtt a terület lapos részei milyen vízállásosak voltak. Több ezer köbméter humusz

széttérítésére került sor, aminek önmagában az anyagköltsége is jelentős. Az egyes helyrajzszámokat pontosan érintő humusz mennyiség okirati módon kerültek igazolásra az alapeljárásban. Nyilatkoztunk arra mind az alapeljárásban, mind a közigazgatási perben, hogy a visszamaradó terület művelhetősége jelentősen nagyobb költséggel valósítható meg, mint a kisajátítást megelőzően. (Ez az üzemátalakítás szempontjából, részkártalanítás összege kapcsán figyelembe veendő szempont).

20. Előadtuk azt, hogy a 2018-ban végzett szervestárgyaszórás, és a 2019-ben 80 cm mélységben végzett altalajlazítás olyan értéknövelő beruházások, amik a kisajátítási döntés véglegessé válását követően 3 évben is kedvező hatással lenne a termelésünkre. A kártalanítás miatt a ráfordítás megtérülésének elmaradása miatt állítottuk, hogy a kártalanítási összegbe a mezei leltár, meliorációs munkák időarányos részét meg kellett volna állapítani. A szakértő azonban ezeket a kérdéseket elmulasztotta vizsgálni, következésképpen a beruházások értékeit nem tükrözi a szakvéleménye, holott erre vonatkozó észrevétel hozzá külön érkezett tőlünk. Sőt, a hatóság is nyilatkoztatta őt külön ebben a kérdésben.

21. Bizonyítékként csatoltuk a perbeli ingatlan piaci forgalmi értékének számítására vonatkozóan, a perszakértő szakvéleményével szemben a [REDACTED] közjegyző 31016/N/23/2020/10. sz. végzése szerint 2020. szeptember 19. napján kelt igazságügyi szakértői véleményt, mely a perbeli ingatlan piaci alapú érték meghatározása kapcsán készült. Külön kiemelendő, hogy az elkészült szakvélemény a piaci összehasonlító adatokon túl értékelte a kisajátított területen az éveken átnyúló és a kisajátítás miatt meg nem térülő befektetéseket [REDACTED] igazságügyi szakértő szakvéleményében megállapította, hogy az ingatlan (termőföld) fajlagos értéke az összehasonlító adatok és a korrekció alapján, indexálás nélkül: $3.037.000 \times 1,035 = 3.143.295$ Ft/ha. Ez az érték, mely azonos módszerrel (összehasonlító adatokon alapuló) igazságügyi szakértői vizsgálat eredményeként lett peradatként rögzítve a perszakértő által megállapított 1.880.000 Ft/ha kártalanítási összegnél 41,1%-kal magasabb összeg, mely különbség önmagában alkalmas volt a [REDACTED] által készített szakvélemény hiányosságának, aggályosságának, teljes kártalanítás megállapításához alkalmas szakvélemény hatósági eljárásban és perben való elfogadhatóságának alátámasztására.

22. A szakvéleménynek a perben való bizonyítékként való felhasználhatóságára nézve a Miskolci Törvényszék tájékoztatást nem adott. Amennyiben a bíróság a más eljárásban (előzetes bizonyításra irányuló közjegyzői nemperes eljárásban) kirendelt szakértőnek a szakvéleménye alapján a perbeli nyilatkozataink alapján nem látta aggályosnak a perszakértő véleményét, úgy a

közigazgatási per alatt megfelelő tájékoztatást kellett volna intéznie hozzánk, lehetővé téve, hogy a bizonyítás körében minket megillető eljárási jogainkról tájékozottan tudjunk dönteni, és a perszakértő szakvéleménye kapcsán már a perben való kirendelését megelőzően kérdéseket tehessenek fel a közigazgatási per alatt elkészült [REDACTED] igazságügyi szakértő szakvéleménye tartalma alapján. A Miskolci Törvényszék ítélete azon része mely szerint „*a felperesek maguk álltak el ezen bizonyítási indítványtól*” (Indokolás [92]) a perbeli adatokkal ellentétes, hiszen a /20. sz., P/4. sz. mellékletként csatolt tárgyalási jegyzőkönyv 4. oldalán rögzítettek felperesi jogi képviselőnk elsődlegesen a megelőző eljárásban eljáró szakértő szakvéleményének aggályosságára vonatkozóan intézett bizonyítási indítványt. Annak perbeli felhasználhatósága kapcsán [REDACTED] igazságügyi szakértő, mint a más eljárásban kirendelt szakértőnek a perben való kirendelésének megengedhetősége kapcsán a Miskolci Törvényszék elmulasztott közrehatni, tájékoztatást adni, holott erre II.r. alperes jogi képviselője ugyanazon tárgyalási jegyzőkönyv 5. oldalán jelzeten kérte, hogy erről a kérdésről „*eljárásjogi szempontból szükség lenne most ezen a tárgyaláson*” döntenie a bíróságnak.

23. A Miskolci Törvényszék a /20. sz. tárgyalási jegyzőkönyv tanúsága szerint a „*a nyilatkozatok, a becsatolt okiratok, mellékletek alapján dönt a felperesi bizonyítási indítványokról*”. A Miskolci Törvényszék azonban sem tárgyaláson kívül, sem tárgyaláson nem döntött a bizonyítási indítványokról. Nem tette azt sem lehetővé, hogy abban az esetben, ha a megelőző eljárásban eljáró szakértő kerül kirendelésre, úgy megfelelő határidő tűzésével a szakértőhöz kérdéseket intézzünk. Míg a bíróság ítélete hivatkozik a KGD2012.128. számú eseti döntésre, ennek körében azon az állásponton van, hogy „*csak megalapozott szakmai szempontok alapján kérdőjelezhető meg*” az igazságügyi szakértő véleménye, nem hatott közre, hogy szakértőhöz intézendő kérdésekkel alátámaszthassák a megelőző eljárásban született szakvélemény aggályosságát, és [REDACTED] igazságügyi szakértő kirendelésének szükségességét alátámaszthassák.

24. Előadtuk azt is a 2022. június 9. napján tartott tárgyaláson, hogy az alapeljárásban beszerzett szakértői véleményhez és a kisajátítási határozat időpontjához képest van egy időmúlás, és ezt mindenképpen figyelembe kell venni akkor, amikor feltétlen és azonnali kártalanítást ír elő a jogszabály (P/5. sz. mellékelt jegyzőkönyv, 11.o.). A jegyzőkönyvet a 2022. szeptember 6. napján tartott tárgyaláson szerelte azon a tárgyalás jegyzőkönyvéhez a Miskolci Törvényszék.

25. A 2022. szeptember 6. napján tartott tárgyaláson ismételt előadtuk, hogy „*a jövedelmezőség csökkenésével együtt járó értékcsökkenés vizsgálatára kellett volna egy másik szakértőt mindenképpen kirendelni a perben*”, ugyanis a szakértő álláspontja szerint „*nem vizsgálható, és nem vizsgálendő az ingatlan (...) jövedelemtermelőképessége*” (P/6. sz. csatolt jegyzőkönyv, 5.o.)

26. A szakértő az összehasonlítás alapjául szolgáló ártéren lévő [REDACTED] ingatlan kapcsán nyilatkozta, hogy „*ezt a tulajdonságot a piac nem értékeli negatív tényezőként, hasonlóan árazza be ezeket az ingatlanokat akkor is, hogyba úgymond ártéren helyezkednek el*” (P/6. sz. melléklet, 6. oldal). Előadta a szakértő a meliorációs munkák kapcsán (tápanyag utánpótlás, altalajlazítás), hogy „*nem szerzett be [meliorációs állapot tekintetében összehasonlító] adatokat, mivel az a forgalmi érték meghatározása szempontjából indifferens*” (P/5. sz. melléklet, 10. o.). Ugyanakkor előadta, hogy „*minden, a forgalmi értéket befolyásoló tulajdonság feltárára került és ezeket a szakvélemény tartalmazza*” (P/6. sz. melléklet, 3.o.).

27. **A Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítéletét 2022. szeptember 6. napján hozta meg, melyet jogi képviselőnk számára 2022. október 12. napján kézbesített elektronikusan (P/7. sz. melléklet, a továbbiakban: Ítélet).**

28. Az Ítélet indokolásában rögzíti az Alkotmánybíróság számos határozatára való hivatkozással, hogy „*teljes kártalanítás akkor valósul meg, ha a tulajdonos megkapja azt az árat, amennyiért az ingatlanát maga is el tudná adni*” (Ítélet, [38]).

29. Az ítélet rögzíti a felperesi keresetben foglaltakat, azonban nem ejt szót a keresetlevéllel együtt indítványozott okirati bizonyításról (perbeli ingatlan vonzáskörzetében korábbi években kötött adásvételi szerződésekről), mely alkalmas volt arra, hogy a szakvéleményt aggályossá tegye a valós piaci ár meghatározására nagyobb kiterjedésű birtoktestek (mint amilyen a perbeli ingatlan is) kapcsán. A keresethez F/5/1-11. számon csatolt adásvételi szerződéseket, mint előterjesztett bizonyítékokat az ítélet nem rögzíti, azok bizonyító erejét a bíróság a peradatokkal nem vetette össze, azokból jogi következtetéseket nem vont le. Ekként az ítélet tényállása iratellenes, az indokolása pedig hiányos – az ítélet nem merítette ki a keresetünkben foglaltakat azok teljes egészében.

30. Az Ítélet hivatkozik a Kp. 80 § (1) bekezdésére, valamint a Kúria 3/2020. (XI. 9.) KK véleményére, annak alátámasztására, hogy a megelőző eljárásban kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleménye a bíróság által kirendelt szakértő szakvéleményének minősül (Ítélet, [43]-[44]). Az Ítélet azonban nem rögzíti, hogy [REDACTED] igazságügyi szakértő szakvéleményének perben való alkalmazására mely eljárását kizáró jogszabályhely alapján került sor.

31. Az Ítélet hivatkozik arra, hogy az ingatlan fajlagos forgalmi értékének meghatározása során a szakértő a NAV Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Adó-és Vámigazgatóságához fordult a szakértői értékelés elkészítéséhez szükséges adatok beszerzése végett (Ítélet, [48]).

32. A Miskolci Törvényszék úgy ítélte meg, hogy nem ismer olyan bírói gyakorlatot, illetve szakmai követelményt sem, mely szerint a szakértőnek az értékelés során legalább kétféle módszert kellene alkalmaznia (Ítélet, [54]). Megállapította a bíróság, hogy „*a Kúria joggyakorlat-elemző*

csoportjának összefoglaló véleményében foglaltak nem kötelezően alkalmazandó jogszabály, illetve szakmai előírás, melyet a szakértőnek a szakvélemény elkészítésekor kötelezően alkalmazni kellett volna” (Ítélet, [86]).

33. Az összehasonlítás alapjául szolgáló ingatlanokkal kapcsolatban megállapította a bíróság, hogy [REDACTED]-ú ingatlan alakja olyan mértékben nem tér el a többi ingatlanhoz képest, amely kedvezőtlenül befolyásolná annak fajlagos értékét. Elfogadta a szakértő érvelését arra nézve, hogy a [REDACTED]-z-ú ingatlan árterületen való elhelyezkedése, mint jellemző nem tekinthető olyannak, amely a forgalmi értékre nézve szignifikáns hatással bírna (Ítélet, [65]-[66]).

34. Bár a bíróság rögzítette a keretesen foglalt szakértői kompetencia részleges hiányára vonatkozó álláspontunkat („[REDACTED] szakértő az üzemátszervezés körében felmerülő kártalanítás megállapítására nem rendelkezik „mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalati gazdálkodás” kompetenciával; Ítélet [14]), ennek a szakvélemény aggályosságát alátámasztó körülményt cáfoló ítéleti indokot a Miskolci Törvényszék ítéletében nem rögzített.

35. A bíróság megállapította, hogy a talajjavító intézkedések az „*ingatlan forgalmi értékét érdemben nem befolyásolják*”, azt „*sokkal inkább a jógazda gondosságával eljáró tulajdonostól elvárható tevékenység körébe*” tartozónak ítélte (Ítélet, [72]). Sőt, bár a szakértői véleménnyel azon részével egyetértett a bíróság, hogy a perbeli ingatlan jó kultúr állapotú, és annak vízjárása rendezett, de annak pozitív korrekciós tényezőként való figyelembevételét nem találta megállapíthatónak (Ítélet, [72]). A logika általános szabálya szerint is a peradatok által is „jó kultúr állapotú” szántó ingatlan értékét az összehasonlított ingatlanokkal összevetve (melyeket a szakértő nem szemlézett meg) pozitív korrekcióval kellett volna számolnia a szakértőnek, a szakvélemény ezen a ponton való kiegészítésére fel kellett volna hívnia a bíróságnak a perszakértőt.

36. Hivatkozott a bíróság a KGD 2012.128. számú eseti döntésre, mely szerint a kisajátítási ügyben a kártalanítási összegek helytállóságának megállapítása érdekében kirendelt igazságügyi szakértő szakvéleménye csak megalapozott szakmai szempontok alapján kérdőjelezhető meg (Ítélet, [89]). A bíróság arra hivatkozik, hogy a „*felperesek által a jelen perben megjelölt kérdésekre, felvetésekre nyilatkozott, magyarázatot adott, a szakértő szóbeli meghallgatása alkalmával szakértői megállapításait alátámasztotta*” (Ítélet, [90]).

37. A Miskolci Törvényszék ítéletében az eljáró tanács egyfajta megjegyzést tesz arra nézve, hogy a perbeli ügygel azonos tényállású és a Miskolci Törvényszék előtt folyamatban volt ügyekben a Kúria a felülvizsgálati kérelem befogadását megtagadta (Ítélet, [94]).

18. 2022. november 11-én Indítványozók a P/8. sz. csatolt felülvizsgálati kérelmet terjesztettek elő a Kp. 115. § (1) bekezdése alapján, hivatkozva a Kp. 118. §-ában foglalt három befogadhatósági okra.

19. Indítványozók kérték a Kúriát, hogy a Kp. 121. § (1) bekezdés b) pontja alapján helyezze hatályon kívül a Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítéletét a közigazgatási eljárásban hozott BO/05/01950-33/2020. számú határozatra kiterjedően, és az eljárás Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatalt új eljárás lefolytatására kötelezze.

20. Indítványozók rendkívül részletes jogi érvelést terjesztettek elő a felülvizsgálati kérelem befogadhatóságára vonatkozóan, három különböző befogadhatósági ok mellett adták elő jogi érveiket. Előadták Indítványozók, hogy a kisajátítási kártalanítás „teljességének” elvével mond ellent a hatósági határozat, mert az üzemáthelyezés és az üzem megszűnésnek kártalanítását a szakértőnek számítnia kellett volna, az alap kirendelő végzés erre tartalmazott is felhívást a 6. kérdésben, de a teljes eljárás alatt a szakértő ignorálta a kérdésre való válaszadást (10.-11.o.).

21. Indítványozók sérelmezték, hogy az ítélet minden kritikai megjegyzés nélkül fogadta el a szakértő eljárását a fentiekben leírtak ellenére, különös tekintettel arra, hogy a településen belül nem volt összehasonlításra alkalmas adat (15.o.)

22. A perbeli adatok rögzítettsége és a bizonyítás ellehetetlenítése kapcsán hivatkoztak Indítványozók arra, egyrészt a bíróság elmulasztotta az Indítványozók által „*F/5/1-11 között csatolt adásvételi szerződéseket, mint okirati bizonyítékokat rögzíteni az ítélet tényállásában*” (7.o.). Indítványozók álláspontja szerint a kártalanítás összege kapcsán az Alkotmánybíróság 58/1991. (XI. 8.) AB határozatában alapelvi éllel lefektetett teljes felülvizsgálati jogkör, melyet a Kúria eseti döntése „*legalább logikai kontrollá*” szűkít, egyértelműen sérült:

„Álláspontunk szerint az Alaptörvény XIII. cikke (2) bekezdésének sérelme valósulna meg akkor, ha a bíróság a szakvéleményt aggálytalannak fogadná el, holott más eljárásban kirendelt szakértő által készített szakvélemény (okirat) által rögzített fajlagos értéktől a perszakértő véleménye szerinti fajlagos érték 41,1%-kal marad el, ezzel mindössze 59,9%-os mértékű kártalanítást biztosító kisajátítási határozatot alaptörvényellenesen fogadna el jogszabályba nem ütközőnek. Álláspontunk szerint különösen jelentős társadalmi érdek szól amellett, hogy a Kúria a felülvizsgálati kérelmet ezen okokból befogadja, a Kp. 78. § (1)-(2) bekezdéseit, a Pp. 279. § (1) bekezdését, a Kstv. 1. § (1) bekezdését, a Kstv. 9. § (1) bekezdését akként értékeli, hogy ítélezés alapjául ab ovo aggályosnak minősül az a megelőző eljárásban kirendelt szakértőnek a szakvéleménye, mely más igazságügyi szakértőnek azonos ingatlanra, azonos szakértői vizsgálati módszerrel végzett vizsgálata révén a fajlagos értékekben kimutatható különbségre tekintettel mindössze részleges (pl. 70–80%-os) kártalanítás megállapítását engedi a kisajátítási hatóságnak. (13.o., 51. bek.)”

23. Indítványozók felülvizsgálati kérelmük alapján a fegyveregyenlőség elvébe ütköző lényeges eljárási szabálysértést észleltek, mely a Kp. 118. § (1) bekezdés a) pont ad) alpontjában meghatározott befogadási okként ismer a törvény. Hivatkoztak arra, hogy „*semmilyen módon nem vette*

figyelembe a közjegyzői nemperes eljárásban készített szakvéleményt, azt nem vette össze az előzetes és megelőző eljárásban készített, és I. r. alperes által határozathozatal alapjául elfogadott szakvéleménnyel? (19.o., 67. bek.).

24. Indítványozók végül részletesen kifejtették, hogy egy, a Kp. 80. § alkalmazására vonatkozó 3/2020. (XI.9.) KK véleménynek a szigorú alkalmazása a megelőző eljárásban keletkezett szakvélemény érinthetlenségéhez vezetett. Szakkérdésben *kvázi bizonyítási* kötelezettség miatt illuzórikussá vált Indítványozók rendelkezése az általuk indított közigazgatási perrel. Indítványozók álláspontja szerint a Kp. és a Pp. szerinti bírósági közrehatási kötelezettség csorbult Indítványozók Kp. 80. § által determinált bizonyítási indítványának engedélyezése, majd bizonyítatlanság miatti keresetelutasítás okán (17.o.). A tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelmét állították, hiszen a Miskolci Törvényszék úgy rekesztette ki még az okirati bizonyítékok közül is [REDACTED] (más eljárásban kirendelt szakértő) szakvéleményének, hogy a bíróság ekként bizonyítékkezelési-és értékelési tevékenységéről, és a kizárás jogi indokainak ítéletben való rögzítésével adós maradt (17. o., 62. bek.).

25. A Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. számú, *P/9. sz. csatolt* végzésében, melyet 2022. november 29-én kézbesítettek Indítványozók jogi képviselője részére, mellyel a Kúria a felülvizsgálati kérelem befogadását megtagadta. A Kúrai végzése a felülvizsgálati kérelem tartalmát ismertette, a kérelem struktúrája és jogi érveinek rövid összefoglalásával (Végzés, [7]-[9]). A Kúria bár összefoglalta a kérelmek lényegét, elmulasztott említést tenni arról, hogy Indítványozók alkotmányossági, valamint az EJEB joggyakorlatával ellentétes hatósági és bírósági jogalkalmazást is sérelmeztek.

26. A Kúria jelen tényálláson belül, a 21. pontban rögzített kérelemrészét a Kúria vizsgálatából, az ügy társadalmi jelentőségének vitatásával együtt rekesztette ki „*a Kúria megítélése szerint azonban azok jelentősége az egyedi tényállású ügyön nem mutat túl*”.

27. A Kúria indokolása, kifejezetten a végzés [8] bekezdésében rögzített, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével szoros összefüggést mutató eljárási szabálysértésre és alapvető eljárási jogok sérelmére vonatkozó érveit még felületesen se vizsgálta meg az indokolás [17] bekezdésében. Indítványozók tisztában vannak azzal, hogy az Alkotmánybíróság nem ténybíróság, és szakjogági, bíróságok jogalkalmazási tevékenysége felett nem gyakorolt szuperbíróság funkciót, ezért csak itt csak utalnak arra, hogy a Kúria érdemi vizsgálatát nem utálhatja el magától. Azonban ennek eklatáns példáját adja jelen ügy: a Kúria a végzés [8] bekezdésében a következő eljárási szabálysértésekre vonatkozó jogszabálysértésre utaló érveket vont le: 1.) megelőző eljárásokban való szemlén való jelenlét, nyilatkozattételi jog elvonása; 2.) szakértői kompetenciával kapcsolatos aggály; 3.) Miskolci Törvényszék anyagi pervezetésének hiánya; 4.) új szakértő kirendelésére irányuló indítvány mellőzése; 5.) Miskolci Törvényszék ítélete indokolásának hiányosságai; 6.)

közjegyzői nemperes eljárásban készült szakvélemény teljes kirekesztése, perbeli adatokkal való összevetésének hiányai. A 8 elemből álló eljárási szabálysértések érdemi elbírálása nélkül azt a következtetést vonja le, hogy azoknak a „*kiválogatása a Kúriára nem hárítható át*” (Végzés, [17]). Majd megállapítja a Kúria, hogy részben az elsőfokú bíróság bizonyítékokat értékelő, mérlegelő tevékenységét kifogásolták. Nem világos, hogy ennél fogva, hogy pl. az anyagi pervezetés hiányára vonatkozó érvek, az új szakértő kirendelésére irányuló indítvány jogellenes mellőzése, az ítéleti tényállás és jogi indokolások hiányosságai milyen okból nem kerül rögzítésre a Kúria által, annak ellenére, hogy az a Kúria előtt előadásra, a Kúria tanácsának végzése által világosan, a végzés [8] bekezdésében rögzítésre került.

28. Ekként a döntés elvi tartalmát is önkényesen állapította meg a Kúria akként, hogy „*a bizonyíték (szakvélemény) értékelését, mérlegelését támadó felülvizsgálati kérelem befogadása elvi jelentőségű jogkérdés hiányában nem indokolt*”, mivel az Indítványozók pontos és konkrét jogi érvei nem a szakvélemény felülmérlegelésére irányultak.

* * *

Jogi Érvelés

II. Kérelem: A Kstv. 37/B. § (2) bekezdése, és a Kp. 80. § (1) bekezdését az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésébe [tisztesseges hatósági eljáráshoz való jog], a XV. cikk (1)-(2) bekezdésébe [hátrányos megkülönböztetés tilalma], a XXVIII. cikk (1) bekezdésébe [tisztesseges bírósági eljáráshoz való jog] ütköznek

- *Az Alkotmánybíróság releváns gyakorlata az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése és az Alaptörvény XV. cikk alatt [ügyfélegyenlőség elve, egyenlő bánásmód követelménye közigazgatási hatósági eljárásban]*

29. Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése szerint „*Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.*”

30. A tisztességes hatósági eljáráshoz való jog nem azonosítható a tisztességes bírósági eljáráshoz való joggal [Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés]. Jogállami keretek között a "tisztességes" (fair, méltányos, kiegyensúlyozott) karakter minden közhatalom erejével felruházott eljárással szemben követelmény. Ezért a sajátosságok figyelembevétele mellett, de a hatósági eljárásban is megfelelő módon és tartalommal meg kell jelennie a *fair eljárás* alkotmányjogi követelményeinek, amelyeket az alapjogi jogalanyisággal rendelkező ügyfeleknek alanyi jogként, végső fokon alapjogként ki kell tudni kényszeríteni. E jogok érvényesíthetősége a hatóság működésének korlátja, jogszerű eljárásának pedig alaptörvényi mércéje. Ezen jogállami követelménynek a megnyilvánulása az, hogy az Alaptörvény XXIV. cikke önállóan, az ügyintézés alapjogaként ismeri el a *fair* hatósági eljáráshoz való jogot.

31. A tisztességes hatósági eljáráshoz való jog tartalmaként az Alkotmánybíróság számos olyan részjogosítványra mutatott rá gyakorlatában, amelyek az ügyfelet helyezik középpontba, és amelyek érvényesítése a vizsgálati típusú hatósági eljárás alaki és anyagi hatékonyságát (gyorsaságát, szakszerűségét, törvényességét), összességében jognak alárendeltségét hivatottak szolgálni. Ilyennek minősül például a határozat közlése (6/2017. (III. 10.) AB határozat, Indokolás [37]-[39]) és a közlés módja (17/2015. (VI. 5.) AB határozat, Indokolás [109], megerősítette: 35/2015. (XII. 16.) AB határozat, Indokolás [27]); a fegyveregyenlőség az olyan hatósági eljárásokban, amelyek ellenérdekű ügyfelek részvételével zajlanak (10/2017. (V. 5.) AB határozat, Indokolás [61]-[63]) és az iratbetekintéshez való jog (Abh4., Indokolás [36]). Az Alkotmánybíróság azt is megállapította már, hogy "az eljárás megindulásáról való értesítés joga, valamint a bizonyítékok megismerésének joga a nyilatkozattételhez és a védekezéshez való jogon keresztül a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog értelmezési tartományához szükségképpen hozzátartozik" (3311/2018. (X. 16.) AB határozat, Indokolás [33]).

32. A bizonyítékok megismeréséhez való jog a tisztességes hatósági eljáráshoz való jog szerves részét képezi: a nyilatkozattételhez és a védekezéshez való jog érvényesülése feltételezi, hogy az ügyfél megismerhesse a hatóság bizonyítási eljárását, az annak keretében beszerzett bizonyítékokat, amelyekre a hatóság az ügyfelet érintő döntéseit alapozza {3311/2018. (X. 16.) AB határozat, Indokolás [33]}.

33. Az Alkotmánybíróság elvi érveléssel rámutatott arra, hogy "a *tisztességes hatósági eljárás követelménye egyetlen hatósági eljárásban sem sérülhet, jóllehet az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdéséből fakadó követelményrendszer eltérő lehet az egyes szakigazgatási eljárásokban, azok sajátosságaira tekintettel*" (3223/2018. (VII. 2.) AB határozat, Indokolás [34]). Ezt rögzíti az Alkotmánybíróság a legújabb gyakorlatában: a tisztességes hatósági eljáráshoz való alapjog „a hatóság jogi eljárásának egészére nézve jelent egy alapjogi egységként értékelt és védett minőséget”. Az alapjog részjogosítványai az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdés szerint korlátozhatók, azonban a hatósági eljárásnak összességében szemlélve „mindvégig tisztességesnek kell lennie, nincs helye a korlátozás igazolásának” (17/2019. (V. 30.) AB határozat, Indokolás [39]).

34. Az Alaptörvény XV. cikk (1) bekezdése alapján valamely megkülönböztetés alaptörvényellenessége akkor állapítható meg, ha a jogszabály alkotmányos indok nélkül tesz különbséget a szabályozás szempontjából egymással összehasonlítható helyzetben lévő – homogén csoportba tartozó – jogalanyok között {lásd: 42/2012. (XII. 20.) AB határozat, Indokolás [28]; lásd legutóbb: 3002/2019. (I. 7.) AB határozat, Indokolás [39]}. Alkotmányjogi szempontból a különbségtétel akkor aggályos, ha a megkülönböztetésnek nincs tárgyilagos mérlegelés szerint észszerű indoka, vagyis az önkényes {lásd pl.: 3009/2012. (VI. 21.) AB határozat, Indokolás [54]; 43/2012. (XII.

20.) AB határozat, Indokolás [41]; 14/2014. (V. 13.) AB határozat, Indokolás [32]; 32/2015. (XI. 19.) AB határozat, Indokolás [80]}.

- *A fenti elvek alkalmazása jelen ügyre*

35. A Kstv. 37/B. § (2) bekezdése szerint: „Az előzetes szakvéleményt a később indított kisajátítási eljárásban a kisajátítást kérőnek a kisajátítási kérelemben - az előzetes szakvélemény csatolásával - előterjesztett kérelmére **szakértői véleményként kell felhasználni.**”

36. Indítványozók szántó ingatlana kisajátításáról rendelkező határozat hivatkozva a kisajátítási hatóság a Kstv. 37/B. §-át. A rendelkezés arra vonatkozik, hogy a kisajátítási hatósági eljárást megelőzően, a jövőbeni kisajátítást kérő a főeljárás megindítását megelőzően megfelelő ismeretekkel rendelkezzen az adott ingatlan tulajdonságaival, valamint annak forgalmi értékével. A forgalmi érték meghatározása egyrészt szükséges ahhoz, hogy vételi ajánlatot tudjon tenni, ennek hiányában pedig a kártalanítási összegként kerül figyelembevételre a kisajátítási hatóság által. Elmondható tehát, hogy a kisajátítási hatósági eljárást megelőzően, amikor *Indítványozóknak* a Kstv. 37/C. § (1a) bekezdése alapján nincs ügyféli jogállásuk, a kisajátítást kérő már a hatósági eljárás kimenetelére kiható befolyással van: ő dönt arról, hogy milyen mértékben kéri, mely ingatlanok, azok mely részének az ingatlanforgalmi szakértői felmérését, szemlélését, anélkül, hogy neki közvetlenül az ingatlan tulajdonosával kapcsolatba kellene kerülnie. Az elkészült szakvélemény kisajátítási (fő)eljárásban való használhatóságának megengedhetősége nem vitatottan az eljárás hatékonysága céljából került megalkotásra, azonban a Kstv. 37/B. § (2) bekezdésének „*kell felhasználni*” fordulata egyértelművé teszi: a hatóságnak – akármilyen tartalmú is legyen az előzetes szakvélemény – fel kell használnia azt a kisajátítási eljárásban. Az Ákr. 62. § (4) bekezdésben rögzített szabad bizonyítás elvének elvonása végső soron az ellenérdekű ügyfélen, konkrétan *Indítványozókon* csattan: a kisajátítást kérő „uralhatja” a kisajátítási hatósági eljárást, szakvéleményekkel szemben a szakkérdésekben nem jártas ingatlantulajdonos *Indítványozóknak* kell megtalálniuk az előzetes szakvélemények aggályosságát eredményező körülményeket. Az, hogy a kisajátítást kérő érdekében készített előzetes szakvéleménnyel szemben a hatóságnak mindössze annak aktualizálására való felhívást kell intéznie a szakértőhöz súlyos kételyeket ébreszt abban, hogy a Kstv. 37/B. §-a érvényre juttatja-e a fegyverek egyenlőségének elvét. *Indítványozók* álláspontja szerint nem lehet beszélni egyenlőségről az ellenérdekű felek között, de leginkább nem érvényesülhet már a hatósági eljárásban sem az ügyfélegyenlőség elve, ha az ügyfélegyenlőség elvét a Kstv. (az Ákr. általános szabályaitól eltérést megállapító) jogszabályhelyei lehetetlenné teszik. A kisajátítást kérőnek mindössze arra kellett hivatkoznia, hogy új szakértő kirendelésére az Ákr. és a Kstv. alapján „*nincs is jogi lehetőség*”. Ha megengedhető, hogy az ügyfelek közül az egyik csak a

jogszabályra hivatkozzon, a másik pedig jogi érdekének megfelelő szakértőt nem tud bevonni az eljárásba, az súlyos csorbáját jelenti a tisztességes hatósági eljárásnak.

37. Kiemelendő, hogy a 10/2017. (V. 5.) AB határozat megállapításával szemben ellenérdekű ügyfeles, kérelemre induló kisajátítási hatósági eljárásban, az előzetes szakértői vélemény kötelező felhasználásával szemben a kisajátítani kért ingatlan tulajdonosai eszköztelenek: egyetlen Ákr.-ben foglalt ügyféli jog sem alkalmas arra, hogy kifejezetten az aszimmetrikus hatóság-ügyfél viszonyra is tekintettel a bizonyítást érdemben befolyásolhassa. Az ügyfelek közötti egyenlőség elvét nem juttatja előre a támadott jogszabályhely, mely jogszabályhelyre alapozva estek el *Indítványozók* attól, hogy egyéb szakértői kompetenciákkal rendelkezők kerüljenek bevonásra (pl. talajvédelmi szakértő, mezőgazdasági és élelmiszeripari vállalati gazdálkodás szakértő). Maga a Kstv. az, amelyből fakad a különbségtétel a felek között, *Indítványozók* ellenbizonyítási kényszerbe kerülnek a Kstv. által, melyet -megfelelő szakértelem hiányában, és a hatóság Kstv.-től eltérő szakvélemény befogadási kötelezettsége hiányában – tisztességes hatósági eljáráshoz való jog sérelmére vezetett a hatósági eljárásban. A jogsérelem, bár a keresetlevélben és a bírósági tárgyalásokon is elő lett adva, a Miskolci Törvényszék nem érzékelte az egyenlőtlen helyzetből fakadó tisztességes hatósági eljárás-sérelemet, mely a bírósági ítélet alaptörvény-ellenességére vezetett.

38. Indítványozók a Kstv. 37/B. § (2) bekezdésének teljes megsemmisítésére tesznek indítványt, ugyanis a „*kell felhasználni?*” fordulat mozaikos megsemmisítése esetén a norma alkalmazásra alkalmatlan lenne, a meginduló (újrainduló) és folyamatban lévő hatósági eljárásokban jogbizonytalanságot eredményezne.

- *Az Alkotmánybíróság releváns gyakorlata az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése nézve [tisztességes bírósági eljáráshoz való jog]*

39. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése mindenkinek alapvető jogot biztosít ahhoz, hogy az ellene emelt vádról, vagy valamely perben a jogairól és kötelezettségeiről törvény által felállított, független és pártatlan bíróság tisztességes és nyilvános tárgyaláson, észszerű határidőn belül döntsön. A tisztességes eljárás (*fair trial*) olyan minőség, amelyet az eljárás egészének és körülményeinek a figyelembevételével lehet csupán megítélni. Ezért egyes részletek hiánya ellenére éppúgy, mint az összes részletszabály betartása dacára lehet az eljárás méltánytalan vagy igazságtalan, avagy nem tisztességes [6/1998. (III. 11.) AB határozat, ABH 1998, 91, 95.]. A tisztességes eljáráshoz való jog olyan abszolút jog, amellyel szemben nem létezik mérlegelhető más alapvető jog vagy alkotmányos cél, mert már maga is mérlegelés eredménye [14/2004. (V. 7.) AB határozat, ABH 2004, 241, 266.].

40. A tisztességes eljáráshoz való jog több garanciális szabályból áll. Az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes eljáráshoz való jog részjogosítványai különösen: a bírósághoz fordulás joga, a tárgyalás igazságossága, a tárgyalás nyilvánosságának és a bírói döntés nyilvános kihirdetésének a követelménye, a törvény által létrehozott bíróság, a bírói függetlenség és a pártatlanság kívánalma, továbbá az észszerű határidőn belüli elbírálás követelménye. A szabály *de facto* nem állapítja meg, de az Alkotmánybíróság értelmezése szerint része a tisztességes eljárásnak az is, hogy az eljárásban biztosítva legyen a fegyverek egyenlősége {22/2014. (VII. 15.) AB határozat, Indokolás [49]}.

41. A tisztességes eljáráshoz való jog alkotmányos érvényesülése tehát magában foglalja az eljárás azon követelményét, hogy az megindítható legyen egy arra hatáskörrel rendelkező bírói fórum előtt. Ahogy azt az Alkotmánybíróság már az Alkotmány 57. § -ával összefüggésben is kifejtette – amely esetjogot az alaptörvényi megfogalmazás azonossága miatt a mai napig irányadónak tart a fórum –, az eljárásnak ahhoz kell vezetnie, hogy a bíróság a perbe vitt jogokat és kötelességeket az ott írt módon valóban "elbírálja": az összes, az Alkotmányban részletezett követelmény – a bíróság törvény által felállított volta, függetlensége és pártatlansága, az, hogy a tárgyalás igazságosan (a nemzetközi egyezmények szóhasználatával: *fair, équitablement, in billiger Weise*) és nyilvánosan folyjék – ezt a célt szolgálja, csak e követelmények teljesítésével lehet alkotmányosan véglegesnek számító, érdemi, a jogot megállapító döntést hozni.

42. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggésben azt is rögzítette, hogy a bírósághoz való fordulás alapvető joga nemcsak a beadványok előterjesztésének jogára szorítkozik, hanem a bírósági eljárásban a fél pozícióját biztosítja a személyeknek. A személyek alanyai, alakítói és nem tárgyai, „elszenvedői” a bírósági eljárásnak. Alkotmányban biztosított joguk van arra, hogy a bíróság az eljárásba vitt jogait és kötelességeiket elbírálja (s ne csak az ezeket tartalmazó beadványról mondjon véleményt), és arra is, hogy lehetőséget kapjanak a bírósági döntés alapjául szolgáló tényállással és jogi kérdésekkel kapcsolatban nyilatkozataik megtételére. [59/1993. (XI. 29.) AB határozat].

43. Az Alkotmánybíróság a 20/2017. (VII. 18.) AB határozatában összefoglalóan kimondta, hogy „[a]z Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rejlő indokolási kötelezettség alkotmányos követelménye a bíróság döntési szabadságának abszolút korlátját jelenti, nevezetesen azt, hogy **döntésének indokairól az eljárási törvényeknek megfelelően szükséges számot adnia.** Az indokolási kötelezettség alkotmányjogi értelemben vett sérelme az eljárási szabály alaptörvényellenes alkalmazását jelenti. A tisztességes bírósági eljárásból fakadó elvárás tehát az eljárási szabályok Alaptörvénynek megfelelő alkalmazása, ami a jogállami keretek között működő bíróságok feladata. Az eljárási törvény rendelkezéseire is figyelemmel, a tisztességes bírósági eljárás

alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alapossgal megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon {lásd 7/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [34]}” (Indokolás [26]).

44. Az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlatában a tisztességes bírósági eljáráshoz való jog érvényesülésének megítélését minden esetben tartalmi vizsgálathoz kötötte: elemezte az alapjog állított sérelmére vezető jogszabályi környezetet és bírói döntést, a szabályozás célját és a konkrét ügy tényállását, majd pedig – mérlegelés eredményeként – mindezekből vont le következtetéseket az adott esetre nézve megállapítható alapjogsérelemre nézve {vö. 3102/2017. (V. 8.) AB határozat, Indokolás [18]}.

- *Fenti elvek alkalmazása jelen ügyre*

45. A Kstv. 37/B. § (2) bekezdése a Kp. 80. § (1) bekezdésének II. mondatára tekintettel abba a helyzetbe helyezi a kisajátítást elrendelő határozat nyomán ingatlantulajdonukat elvesztő személyeket, hogy a hatósági határozattal szembeni keresetlevéllel együtt (legkésőbb) a már korábban kirendelt szakértő által készített (részben aktualizált) szakvéleményt érdemben vitassák, aggályosságára vezető okot bizonyítson. *Indítványozók* ügyében mindez azt jelenti praktikusán, hogy a 2019 nyarán a perbeli ingatlan forgalmi értékének megállapítására kirendelt „előzetes szakértő” véleménye, egy 2020. évi aktualizálást követően a 2020-2022. évben folyamatban volt közigazgatási perben is kényszerűen felhasználásra került. Ebből a vetületből az Alkotmánybíróság nem vizsgálta a jelen beadvány keretei között támadott jogszabályhelyeket, ugyanis az 5/2020. (I. 29.) AB határozatban kifejezetten korlátozta eljárását a Kp. szakértői bizonyításra vonatkozó szabályának vizsgálatára {5/2020. (I. 29.) AB határozat, Indokolás [8]}. Ezért a jelen összefüggésben való vizsgálata a két különböző, egymásra épülő hatósági eljárásban (szakértő előzetes kirendelése → kisajátítási hatósági eljárás), illetve a kisajátítást elrendelő határozattal szembeni közigazgatási peres eljárásban az *Indítványozók* alapjogsérelmére vezető bizonyítási szabályoknak az Alkotmánybíróság általi vizsgálata nem ütközik *res indicata*- tilalomba, az Abtv. 31. § (1) bekezdésébe.

46. A Kstv. 37/B. § (2) bekezdése önmagában sérti az ügyfélegyenlőség elvét, a rendelkezés „kisajátítást kérőkre” ésszerű indokokkal alá nem támaszthatóan aránytalanul kedvező tartalmú. A Kp. 80. § (1) bekezdés II. mondata szintén a kisajátítást kérő alperesre kedvező – az ő érdekében előzetesen kirendelt szakértő véleménye mindössze az eljáró bíróság kontrollja alá esik. Az ügydöntő jelentőségű (legalábbis a kisajátítási kártalanítás összecszerúsége kapcsán alapvetően azt meghatározó szakvéleményt) másik szakértővel ütköztetni nem kell a szakkérdésekre adott megállapítások egyikét sem. Maga a Legfelsőbb Bíróság hivatkozik kisajátítási ügyben arra, hogy „a

szakértő kirendelésével részben eldől az ügy sorsa, hiszen a bíró számára olyan fontos fogódzó a szakértői vélemény, amely az esetek többségében meghatározza az ügy kimenetelét” (Kfv.IV.38.009/2010/6.). Ez végső soron azzal jár, hogy a hatósági ügy-és a perdöntő jelentőségű szakvélemény a Kstv. 37/B. § (2) bekezdése és a Kp. 80. § (1) bekezdés II. mondatára tekintettel mindössze egy szakvélemény áll majd rendelkezésre, melyre az ellenérdekű ingatlantulajdonos *Indítványozóknak* ráhatása gyakorlatilag nincs.

47. Az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes hatósági eljáráshoz való jog nem lehet illuzórikus, és korlátozása nem járhat azzal, hogy az ügyfél eljárási jogaival szemben a kártalanítás összegének megállapítása kapcsán az egyetlen szakvélemény újbóli, kvázi automatikus felhasználásra kerüljön. Mindezt úgy, hogy a hatóság, aki nem rendelkezik a szakkérdés értékeléséhez kompetenciával dönt arról, hogy a szakvélemény egyezvényben a döntése alapjául szolgálhat-e. A kártalanítási összeg meghatározása egyértelműen egy komplex kérdés, és mindenképpen abból az alapfeltevésből indul, hogy az alkalmazott módszer révén megállapított „kártalanítás teljes (azaz ne részleges, pl. 70-80%-os legyen)” {16/2017. (VII. 10.) AB határozat, Indokolás [24]}. Ebből az az elvárás fogalmazódik meg, hogy az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdését sértené, ha a kártalanítási összeg csak részleges lenne (pl. ha 20%-os eltérés lenne a valós forgalmi érték, és a szakvélemény alapján a hatósági határozattal megállapított forgalmi érték között).

48. A hatósági eljárásban is biztosítani kell, különösen az ellenérdekű felek között folyó kisajátítási eljárásban, hogy mindkét ügyfél előadhassa, hogy az adott ingatlan milyen értékkel bír, a Kstv. 9. § (1) és (3) bekezdéseire milyen valós forgalmi érték képviselné az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdése szerinti „teljes kártalanítást”. *Indítványozók* álláspontja szerint erre nem került sor: a hatóságra nehezedő szakvélemény-bevonási kötelezettség miatt *Indítványozók* mindössze az elkészült szakvélemény véleményezésére, arra való nyilatkozattételre lettek felhívva. Tisztességtelen hatósági eljáráshoz vezet az, ha az ingatlan-tulajdonos *Indítványozókat*, akik ingatlanértékelési szakértelemmel nem rendelkeznek, a kisajátítás kérővel, és annak szakértőjével szembe helyezi a Kstv. A fegyveregyenlőség hiánya nyilvánvaló: az ingatlantulajdonos elszenvedője az eljárásnak, bizonyítási indítványt formailag tehet, azonban a hatóság jogszerűen jár el, ha mindössze egy olyan szakvéleményt vesz figyelembe a határozata meghozatalához, amire a Kstv. 37/B. § (2) bekezdése őt kötelezi.

49. Sőt, a közigazgatási perben ugyanaz az egyetlen szakvélemény perszakértői véleményként funkcionál. Se az Ákr., se a Kp. (a Pp.-től eltérő szabályai révén) nem teremti meg az ingatlantulajdonosok számára, hogy egy másodszakértői véleményt (magánszakértői véleményt, vagy más eljárásban készült szakvéleményt) vonjanak be az eljárásba. Hold [redacted] közjegyző által kirendelés útján eljáró [redacted] igazságügyi szakértő

szakvéleménye ugyanazt az ingatlant, ugyanazon összehasonlító adatokon alapuló forgalmi érték-meghatározási módszerrel (tehát azonos szakmai módszerrel), korrekciót követően, indexálás : $3.037.000 \times 1,035 = 3.143.295 \text{ Ft/ha}$ értékben állapította meg a kisajátítani kért [REDACTED] hrsz-ú ingatlan fajlagos forgalmi értékét. A 10 ha 5232 m² nagyságú ingatlan értéke, következésképpen a megállapított kisajátítási kártalanítási összeg a kirendelt, hatósági határozat és a bírósági ítélet alapjául szolgáló szakértő véleménye alapján **19.783.616 Ft** [REDACTED] szakvéleménye alapján **33.077.521 Ft** kártalanítási összeget kellett volna megállapítani. A két érték között **41,1%-os eltérés van**, azaz mind a kisajátítási hatóság, mind a Miskolci Törvényszék által aggálytalannak talált szakvélemény 41,1%-kal alacsonyabb értéket határozott meg, holott azonos összehasonlító módszerrel készültek a szakvélemények. Az, hogy a közjegyzői nemperes eljárás alapján készült szakértői vélemény elkészítésekor a kisajátítást kérőt is a helyszíni szemlére idézték, előadhatta a nemperes eljárás keretein belül a nyilatkozatát a korrekciós tényezőkre nézve azt jelenti, hogy több garancia övezi a közjegyzői nemperes eljárásban az ingatlanforgalmi szakértői vélemény készítését, mint a Kstv. szerinti eljárásban (a megelőző eljárásban), valamint a közigazgatási perben.

50. Ezen a ponton egyértelmű, hogy ott, ahol ugyanarra az ingatlanra, ugyanazzal a módszerrel, de a Kstv. és a Kp. korlátjai között mindössze egy szakértő véleménye alapján kerül sor a kártalanítás meghatározására, az azzal jár, hogy a szakvélemény mindössze részleges, és nem teljes kártalanítást állapított meg, ezzel a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal BO/05/01950-33/2020 sz. határozata, mind a Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. sz. ítélete sérti mind anyagi jogilag az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdését, mind a hatósági és a bírósági eljárás egészének tisztességét [Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdés; Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdés].

I. Kérelem: A Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. számú végzése, a Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítélete, valamint a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal BO/05/01950-33/2020. sz. határozata az Alaptörvény XIII. cikk (1)-(2) bekezdéseit [tulajdonhoz való jog, tulajdon kisajátításának alkotmányos feltételei], XXVIII. cikk (1) bekezdését [tisztességes eljáráshoz való jog], és XXIV. cikk (1) bekezdését [tisztességes hatósági eljáráshoz való jog] sértik

- *Alkotmánybíróság releváns gyakorlata*

51. Az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „*tulajdont kisajátítási csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet*”. Az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése szerint „*mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.*”.

52. Az alkotmányos tulajdonvédelem az állam számára kettős kötelezettséget jelent. Ezt a **481/B/1999. AB határozat** a következőképpen határozta meg: „[a]z állam egyfelől – **az alkotmányos kivételek lehetőségétől eltekintve** – köteles tartózkodni a magán vagy jogi személyek tulajdonosi szférájába való behatolástól, másfelől köteles megteremteni azt a jogi környezetet, azt az **intézményi garanciarendszert**, amely a tulajdonhoz való jogot diszkrimináció nélkül működőképesé teszi.” (ABH 2002, 998, 1002.) A kisajátítási eljárások kapcsán az Alkotmánybíróság rögzítette, hogy az Alkotmány 13. § (2) bekezdésével összefüggésben az Alkotmány 8. § (1) bekezdéséből folyó **objektív intézményvédelmi kötelezettsége** körébe tartozik az, hogy gondoskodjon a tulajdon Alkotmányban meghatározott követelményeknek megfelelő kártalanításról. Rögzítette az Alkotmánybíróság, hogy „*ez a törvényhozóra azt a kötelezettséget hárítja, hogy a kisajátítás szabályozása során törvényben köteles szabályozni a teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás megvalósulásának anyagi jogi és eljárásjogi biztosítékait*” (35/2005. (IX. 29.) AB határozat, ABH 2005. 387-388).

53. Az Alkotmánybíróság a 64/1993. (XII. 22.) AB rögzítette, hogy a tulajdonjogot, mint az egyéni cselekvési autonómia hagyományos anyagi alapját részesíti alapjogi védelemben. Az alkotmányos védelem módját meghatározza a tulajdonnak az a - más alapjogoknál fel nem lehető - sajátossága, hogy alkotmányosan védett szerepét tekintve általában helyettesíthető. Az alkotmányos védelem tárgya elsősorban a tulajdoni tárgy, azaz a tulajdon állaga. Maga az Alkotmány teszi azonban lehetővé **közérdekből a kisajátítást**, jelezve ezzel, hogy a tulajdon alkotmányos garanciájának határa **a tulajdon értékének biztosítása**.

54. A kisajátítás az Alkotmánybíróság gyakorlatában a tulajdonhoz való jog **legsúlyosabb közhatalmi korlátozásaként**, illetve a **tulajdon közjogi megterheléseként** jelent meg {összefoglalóan lásd például: 34/2015. (XII. 9.) AB határozat, Indokolás [33]}. Az alkotmányos tulajdonvédelem terjedelme **mindig konkrét; függ a tulajdon alanyától, tárgyától és funkciójától, illetve a korlátozás módjától is** {ABH 1993, 373, 380., legutóbb idézi: 3219/2012. (IX. 17.) AB végzés, Indokolás [6]}.

55. A tulajdonhoz való jog védelmi körébe tartozó jogosultságok korlátozása, illetve kisajátítás esetén annak alkotmányosságát a következő szempontok szerint lehet megítélni. „[A] tulajdon védelmére vonatkozik az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében szabályozott alapjog-korlátozási (-mérlegelési) teszt, az ún. *szükségességi-arányossági teszt*, ám a tulajdonhoz való jog esetében a *szükségesség mércéje a pusztán közérdekekűséghez igazodik: amennyiben a tulajdon korlátozása közérdekekű célból történik, úgy e korlátozást pusztán ennek okán szükségesnek kell tekinteni. A szükséges tulajdonkorlátozásnak is **arányosnak** kell azonban lennie, mely kisajátítás, illetve tényleges hatásaiban a kisajátításhoz hasonló más korlátozások, különösen a polgári jogi tulajdon egyes részjogosítványainak (birtoklás, használat és hasznok szedése, rendelkezés) jogszabályi korlátozása*

esetében a korlátozással arányos kártalanítás biztosításának kötelezettségét rója a jogalkotóra. **Kisajátítás esetén**, vagy a polgári jogi tulajdonjog részjogosítványainak jelentős mértékű korlátozásával járó más esetekben tehát **az állaggarancia helyébe az értékgarancia lép**, amely nem más, mint **az értékcsökkenésnek megfelelő mértékű kártalanítás**. Mindebből az következik, hogy alkotmányosan a tulajdonos tulajdonosi pozícióját hátrányosabbá tevő, a tulajdonos számára tényleges, pénzben is kifejezhető hátrányt okozó jogszabályi előírások esetén **a jogalkotó biztosítani köteles az értékgaranciát, vagyis a korlátozással arányos kártalanítást köteles előírni.** {23/2017. (X. 10.) AB határozat, Indokolás [16]–[17]}

56. A kisajátítás az Alkotmánybíróság gyakorlatában a tulajdonhoz való jog **legsúlyosabb közhatalmi korlátozásaként**, illetve a **tulajdon közjogi megterheléseként** jelent meg {összefoglalóan lásd például: 34/2015. (XII. 9.) AB határozat, Indokolás [33]}

57. A tulajdonhoz való jog védelmi körébe tartozó jogosultságok korlátozása, illetve kisajátítás esetén annak alkotmányosságát a következő szempontok szerint lehet megítélni. „[A] tulajdon védelmére vonatkozik az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében szabályozott alapjog-korlátozási (-mérlegelési) teszt, az ún. szükségességi-arányossági teszt, ám a tulajdonhoz való jog esetében a **szükségesség mércéje a pusztán közérdekeltséghez igazodik**: amennyiben a tulajdon korlátozása **közérdekeltségű célból történik**, úgy e korlátozást pusztán ennek okán szükségesnek kell tekinteni. A szükséges tulajdonkorlátozásnak is **arányosnak** kell azonban lennie, mely kisajátítás, illetve tényleges hatásaiban a kisajátításhoz hasonló más korlátozások, különösen a polgári jogi tulajdon egyes részjogosítványainak (birtoklás, használat és hasznok szedése, rendelkezés) jogszabályi korlátozása esetében a korlátozással arányos kártalanítás biztosításának kötelezettségét rója a jogalkotóra. **Kisajátítás esetén**, vagy a polgári jogi tulajdonjog részjogosítványainak jelentős mértékű korlátozásával járó más esetekben tehát **az állaggarancia helyébe az értékgarancia lép**, amely nem más, mint **az értékcsökkenésnek megfelelő mértékű kártalanítás**. Mindebből az következik, hogy alkotmányosan a tulajdonos tulajdonosi pozícióját hátrányosabbá tevő, a tulajdonos számára tényleges, pénzben is kifejezhető hátrányt okozó jogszabályi előírások esetén **a jogalkotó biztosítani köteles az értékgaranciát, vagyis a korlátozással arányos kártalanítást köteles előírni.** {23/2017. (X. 10.) AB határozat, Indokolás [16]–[17]}

58. Az Alkotmánybíróság a 4/2013. (II. 21.) AB határozatában rögzítette, hogy az Emberi Jogok Európai Egyezményében (EJEE) biztosított jogok jelentéstartalmát az Emberi Jogok Európai Bíróságának döntéseiből vonható le, amely „elősegíti az emberi jogok értelmezésének egységesen érvényesülő felfogását”. Rögzítette a határozatában, hogy „az Egyezmény, valamint az EJEB gyakorlatának figyelembevétele nem vezethet az Alaptörvény szerinti alapjogvédelem korlátozásához, alacsonyabb védelmi szint meghatározásához. A strasbourgji gyakorlat, valamint az Egyezmény az alapjogvédelemnek azt a minimum szintjét határozza meg, amelyet minden részes államnak biztosítani kell, azonban a nemzeti jog ettől eltérő, magasabb követelményrendszert is kialakíthat az emberi jogok védelmére” {4/2013. (II. 21.) AB határozat, Indokolás [19]}”.

59. Az EJEB úgy tekint a kisajátítási kártalanításra vonatkozó jogszabályokra, mint amelyek alapvető jelentőségűek annak megítélése kapcsán, hogy ésszerű arányossági viszony áll-e fenn az (nemzeti hatóságok által) alkalmazott intézkedések, valamint a kifogásolt intézkedéssel elérni kívánt cél között. A *Scordino v. Italy (no.1.)*-ügyben úgy találta, hogy egy útépités nem indokolja, hogy a kisajátított ingatlan piaci értékének csak mintegy felét ítélik meg kártalanításként, amit ráadásul 20%-os adófizetési kötelezettség is terhel.¹ Formálisan jogszerű kisajátítások esetén csak a teljes kártalanítás tekinthető az ingatlan értékével arányban állónak.² Fontos szempont, hogy a kártalanítási összeget a tulajdon elvonásának napján számított értéken kell megállapítani, minden más módja a számításnak bizonytalansághoz, sőt önkényességhez vezethet.³ Az EJEB legutóbb a *Kostov and others v. Bulgaria*-ügyben fejezte ki aggályát az adójogi szempontból vett statisztikai adatok kártalanítási eljárások kapcsán való felhasználása miatt. Megállapította, hogy az értéket nem lehet az ingatlan valós, piaci (forgalmi) értékének tekinteni.⁴

60. Az EJEB úgy tekintette az *Osmanyan és Amiraghyan v. Armenia*-esetben, hogy a kisajátítás miatt elveszített fő bevételi forrás elvesztésével túlzott egyéni terhet kell viselnie a kisajátítást elszenvedőnek, ha a nemzeti hatóságok nem vizsgálták azt, hogy a megítélt kártalanítás ténylegesen fedezetétül szolgált volna a megélhetés elvonására, vagy legalábbis elegendőnek bizonyult volna arra, hogy a kisajátítást elszenvedő a lakóhelye környékén a kisajátított ingatlanával azonos jellemzőkkel rendelkező ingatlant tudjon szerezni.⁵

61. A kisajátítási határozatot felülvizsgáló bíróságok által gyakorolt kontrollra nézve az Alkotmánybíróság az Alaptörvény 28. cikke és az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdése kapcsán a következőket fogalmazta meg: *a Kstv. rendelkezései sem azt írják elő, hogy egyes, a törvényben meghatározott feltételek teljesülése esetén kötelező lenne valamely ingatlan kisajátítása; a Kstv. ilyen (a kisajátítás kötelezettségét bármely esetre előíró) értelmezése az Alaptörvényből nem vezethető le. Éppen ellenkezőleg, az Alaptörvény 28. cikkéből az a követelmény fakad, hogy a bíróságok a jogalkalmazás során a jogszabályok szövegét elsősorban azok céljával és az Alaptörvénnyel összhangban értelmezzék, az Alaptörvény és a jogszabályok értelmezésekor pedig azt kell feltételezni, hogy a józan észnek és a közjónak megfelelő, erkölcsös és gazdaságos célt szolgálnak* {3005/2022. (I. 13.) AB határozat, Indokolás [23]}.

62. Az Alkotmánybíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes (bírói) eljáráshoz való jog részének tekinti az **indokolt bírói döntéshez való jogot** is. Figyelemmel az Alaptörvény 28. cikkében előírt jogszabály értelmezési kötelezettségre is, az Alkotmánybíróság azt vizsgálja, hogy az indokolási kötelezettséget előíró eljárási jogszabályokat a

¹ *Scordino v. Italy (no.1.)* [GC], no. 36813/97, 29 March 2006, § 59

² *Former King of Greece and others v. Greece* [GC] (just satisfaction), no. 25701/94, 28 November 2002, § 78

³ *Guiso-Gallisay v. Italy* [GC] (just satisfaction), no. 58858/00, 8 December 2005, §§ 103

⁴ *Kostov and others v. Bulgaria*, nos. 66581/12 25054/15, 14 August, 2020, §§ 88-89

⁵ *Osmanyan and Amiraghyan v. Armenia*, no. 71306/11, 11 October 2018, § 70

bíróság az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében meghatározott követelményeknek megfelelően alkalmazta-e. Az Alkotmánybíróság tehát a rendes bíróságoktól eltérően nem a felülbírálatra alkalmasság szempontjából vizsgálja a bíróságok indokolási kötelezettségének teljesítését, és tartózkodik attól, hogy jogági dogmatikához tartozó kérdések helytállóságáról, illetve törvényességéről, avagy kizárólag törvényértelmezési problémáról állást foglaljon. [IV/3003/2012. (VI. 21.) AB végzés, ABH 2012,131.; Indokolás (4) bekezdése] Ennek megfelelően az Alkotmánybíróság nem vizsgálja azt sem, hogy az indokolásban megjelölt bizonyítékok és megjelenő érvek megalapozottak-e, mint ahogy azt sem vizsgálja, hogy a jogalkalmazó helytállóan értékelt-e az eljárásban beszerzett bizonyítékokat és előadott érveket, vagy a konkrét ügyben a bírói mérlegelés eredményeként megállapított tényállás megalapozott-e. A tényállás megállapítása, a bizonyítékok értékelése, és mérlegelése ugyanis az eljárási jogi szabályokban a jogalkalmazó számára fenntartott feladat. [3237/2012. (IX. 28.) AB végzés, ABK 2012, 504-505.; 3309/2012. (XI. 12.) AB végzés, ABK 2012, 622-624; Indokolás (5)].

63. „Az Alaptörvény 28. cikke a bíróságok jogértelmezésére irányadó értelmezési szabályról rendelkezik [...], ezért e cikkre önmagában, további részletezés, vagy Alaptörvényben biztosított joggal fennálló kapcsolat, összefüggés bemutatása nélkül alkotmányjogi panasz nem alapítható” {3241/2016. (XI. 18.) AB végzés, Indokolás [12]}.

64. Az Alaptörvény 28. cikke és XXVIII. cikk (1) bekezdése természetes fogalmi egységet alkotnak. A jogértelmezés Alaptörvényben rögzített elveinek betartása minden kétséget kizáróan részét képezi a tisztességes bírósági eljárásban megvalósuló jogértelmezéssel szemben állított minimális alkotmányos követelményeknek {23/2018. (XII. 28.) AB határozat, Indokolás [26]}.

65. A 16/2021. (V. 13.) AB határozat, indokolásának [36] bekezdése arra is rámutatott, hogy „[a]z Alaptörvény 28. cikkéből következően a bíróságoknak ítélkezési tevékenységük során figyelembe kell venniük, hogy egy jogszabály mely jelentése felel meg az Alaptörvénynek, és ezzel az értelemmel kell alkalmazniuk a jogszabályt az egyedi ügyekben, ellenkező esetben az Alkotmánybíróság a bírói döntést az Alaptörvény megsabta értelmezési tartomány kereteinek túllépése miatt – alkotmányjogipanasz-eljárásban különösen az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése szerinti tisztességes bírósági eljáráshoz való jog sérelme miatt – megsemmisíti.”

66. Az Alkotmánybíróság által vizsgált, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében rejlő indokolási kötelezettség alkotmányos követelménye a bíróság döntési szabadságának abszolút korlátját jelenti, nevezetesen azt, hogy döntésének indokairól az eljárási törvényeknek megfelelően szükséges számot adnia. Az indokolási kötelezettség alkotmányjogi értelemben vett sérelme az eljárási szabály alaptörvény-ellenes alkalmazását jelenti. A tisztességes eljárásból

fakadó elvárás tehát az eljárási szabályok Alaptörvénynek megfelelő alkalmazása, ami a jogállami keretek között működő bíróságok feladata. Az eljárási törvény rendelkezéseire is figyelemmel, a tisztességes eljárás alkotmányos követelménye a bírói döntésekkel szemben azt a minimális elvárást mindenképpen megfogalmazza, hogy a bíróság az eljárásban szereplő feleknek az ügy lényegi részeire vonatkozó észrevételeit kellő alaposítással megvizsgálja, és ennek értékeléséről határozatában számot adjon. Ennek megítéléséhez az Alkotmánybíróság vizsgálja a jogvita természetét, az alkalmazandó eljárási törvény rendelkezéseit, a felek által az adott ügyben előterjesztett kérelmeket és észrevételeket, valamint az ügyben választ igénylő lényeges kérdéseket. [összefoglalóan lásd: 7/2013. (III. 1). AB határozat].

67. Az Alkotmánybíróság a 61/2011. (VII. 13.) AB határozatában elvi jelentőséggel erősítette meg, hogy "[e]gyes alapjogok esetében az Alkotmány ugyanúgy fogalmazza meg az alapjog lényegi tartalmát, mint valamely nemzetközi szerződés (például a Polgári és Politikai Jogok Egyezségokmánya és az Emberi Jogok Európai Egyezménye). Ezekben az esetekben az Alkotmánybíróság által nyújtott alapjogvédelem szintje semmiképpen sem lehet alacsonyabb, mint a nemzetközi (jellemzően a strasbourgi Emberi Jogok Bírósága által kibontott) jogvédelem szintje." [ABH 2011, 291, 321.; legutóbb megerősítve: 32/2012. (VII. 4.) AB határozat; ABK 2012, 228, 233.] Az Emberi Jogok Európai Bíróságának következetes gyakorlata szerint a tisztességes eljárás és a jogállamiság elvéhez tartozik az a követelmény, hogy a bíróságok a döntéseik alapjául szolgáló indokokat kellő részletességgel mutassák be. (*Suominen kontra Finnország*, 37801/97.; 2003. július 1.; § 34.; *Vojtechová kontra Szlovákia*, 59102/08.; 2012. szeptember 25.; § 35.) Az adott bírói döntés természete, és az alapul fekvő egyedi ügy körülményei határozzák meg, hogy milyen terjedelmű és mélységű indokolás elégíti ki az indokolási kötelezettség egyezménybeli követelményét. A Bíróság azt is elvi érveléssel mondta ki, hogy a döntéssel szemben feltétlen elvárás, hogy a bíróság az ügy lényegi részeit a szükséges alaposítással vizsgálja meg, és erről a vizsgálatáról a határozatának indokolásában is adjon számot. Amikor egy fél beadványa döntő jelentőségű az eljárás kimenetele szempontjából, egyéni és kifejezett választ igényel (*Ruiz Torija kontra Spanyolország*, § 30; *Hiro Balani kontra Spanyolország*, § 28

- *A fenti elvek alkalmazása jelen ügyre*

68. A kisajátítás esetében is alkalmazni kell az Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében szabályozott alapjog-korlátozási tesztet, az ún. szükségességi-arányossági tesztet. Jelen alkotmányjogi panasszal támadott bírói ítélet a kisajátítási hatóság határozatának felülvizsgálata kapcsán a hatóság által (az egyedüli szakértői véleményre alapozott) kártalanítás megszerülésére vonatkozott, a kisajátítás jogalapjának (szükségességének) jogerős megállapítását követően arra korlátozódott.

69. Így tehát az alkotmányjogi panasz a kártalanítást megállapító határozat és azt jogszerűnek kimondó bírósági döntés Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdés szerinti feltételeinek való megfelelés oldaláról, valamint az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdés szerinti tulajdonhoz való jog korlátozásának arányossága oldaláról kell megközelíteni. Az arányossági vizsgálat során az alapjogkorlátozás jogszabályoknak való megfelelését, és eljárásjogi természetű alapjogokkal [így az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdésének, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének az Alaptörvény 28. cikke értelmezési tartományával] való összhangját kell vizsgálni. Ugyanis nem tekinthető a kisajátítás alkotmányosnak ott, ahol a kisajátítás jogszerűsége csak formális, tartalmi vizsgálat alá vetve azonban az Alaptörvénybe ütköző.

70. Ezzel kapcsolatban az *Indítványozók* hivatkoznak arra, hogy [redacted] közjegyző kirendelő végzése nyomán [redacted] bírósági szakértő által jegyzett szakértői vélemény, bár a peranyag részévé lett téve, és felperesek jogi képviselője rámutatott a perbeli ingatlan valós forgalmi értékében észlelhető különbségekre, arról alperesek is tudomással rendelkeztek (II. r. alperes konkrétan féli jogokat gyakorolt a közigazgatási perrel párhuzamos közjegyzői nemperes eljárás keretein belül), és [redacted] bírósági szakértő maga is hivatkozott az általa is áttanulmányozott „másik szakértő véleményére”, azt a Miskolci Törvényszék jogi indokok megfogalmazása nélkül rekesztette ki bizonyítékok értékelése köréből, vizsgálatából.

71. Nem rendelkezett a támadott jogerős ítélet arról sem, hogy okirati bizonyítékként való értékelése milyen jogszabályhely alapján tekintendő kizártnak. Ennek kiemelt jelentősége van: ha a Kp. vagy a Pp. által is jogszabályi kereteken belül a Miskolci Törvényszék tájékoztatja Indítványozókat arról, hogy milyen bizonyítási érdekek mentén kell bizonyítania a támadott határozat jogszabálysértő jellegét- ahogyan erre sor került a per folyamán tárgyaláson-, úgy nem engedhető meg az, hogy a felhívásra előterjesztett szakvéleményről a bíróság ítéletében ne szóljon. Egy más eljárásban kirendelt szakértőnek azonos szakkérdésre rendelkezésre álló szakértői véleménye nem nyerhet szakértői bizonyítás alatt értékelést a Kp. 80. § szerinti megszorítások között, azonban semmilyen korlátja nincs okirati bizonyítékként, ekként a perszakértő véleményével ellentétes tartalmú bizonyítékként a peranyag részévé tenni [redacted] szakvéleményét. Ezzel ellentétes bírósági figyelmeztetésre a per során a bíróság részéről nem került sor. Ha ellentmondás mutatkozik ugyanazon fél által felajánlott bizonyításban, úgy is közre kell hatnia a bíróságnak, hogy bizonyítást a kellő mederben, a perhatékonyságot is szem előtt tartva előadhassa a fél, az esetleges hiányosságait pótolhassa.

72. Az anyagi pervezetés körében fennálló tájékoztatási, közrehatási tevékenységi hiányosság, mulasztás korrigálásának nem fóruma az Alkotmánybíróság – ezzel Indítványozók tisztában van. Arra azonban kifejezett gyakorlata van az Alkotmánybíróságnak, hogy az ügy lényegi részére

kiterjedően a bíróság döntését indokolja. Indítványozó felperesek a mai napig nem tudják, hogy milyen további intézkedést kellett volna tenniük, minthogy az eljáráson belül jogi képviselőjükön keresztül -bíróság előzetes felhívására- csatolják [REDACTED] szakvéleményét. Adós maradt tehát a Miskolci Törvényszék ítélete abban a vonatkozásban, hogy a perszakértő által is áttekintett szakértői vélemény, mint bizonyító erővel bíró /felperesi bizonyítási érdek mentén elterjesztett egyszerű magánokirat, miért nem része a peranyagoknak. Kivételesen annak a fényében ez, hogy az iratra tekintettel ellenvéleményt fogalmazott meg a perszakértő és II. r. alperes is.

73. Ahogyan a Legfelsőbb Bíróság megállapította fent hivatkozott egyedi ügyben, az igazságügyi szakértői vélemény meghatározza az ügy kimenetelét. *Indítványozók* nem tudják, hogy milyen indokok mellett került elutasításra a számukra perdöntő jelentőséggel bíró bizonyítási indítványuk. Ha a bíróság a Kp. 80. § (3) bekezdése szerinti „*más eljárásban kirendelt szakértő*” alkalmazásának tilalmát észlelte, úgy arról számot kellett volna adnia a bírósági ítéletben. Sőt, ezzel megvonták azt a jogukat is, hogy a kirendelt szakértő által készített (és automatikusan az *Indítványozók* kérelmére kirendeltnak tekintett) szakvélemény aggályosságát alátámasszák. Ez pedig nem csak az indokolt bírósági döntéshez való jogot érinti – a Miskolci Törvényszék nem pusztán a közjegyzői nemperes eljárásban született szakértői vélemény mellőzésének indokait mulasztotta rögzíteni, de elvonta *Indítványozókat* attól, hogy az egyedül figyelembe vett szakvéleményt vitathassák, azaz a keresetükkel teljes mértékben rendelkezeshessenek. Egyértelműen megállapítható ezek alapján az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésének sérelme.

74. A fenti jogsérelmet súlyosítja az, hogy az Alaptörvény a „*más eljárásban már alkalmazott szakértő*” által készített szakvélemény felhasználhatóságát úgy rekesztette ki mind a Miskolci Törvényszék ítéletében, mind a Kúria végzésében, hogy a bíróság nem tulajdonítottak annak az Alaptörvény 28. cikke értelmezési tartományával összhangban álló, *Indítványozók* Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdéséből fakadó tisztességes bírósági eljáráshoz való jogával kellő súlyt. Ennek kapcsán kiemelik *Indítványozók*, hogy a Kp. 81. §-ához írt végleges előterjesztői indokolás szövege szerint „*a törvény a perben kirendelt szakértővel azonosítja a megelőző eljárásban kirendelt szakértőt, a háttérszabályként érvényesülő polgári perrendtartás rendszerén keresztül azonban azt is biztosítja, hogy a felperes a szakvéleményt támadja, amire a szakértővel szemben fennálló kizárási okok alapján, illetve a jogszabályban a szakvéleménnyel szemben támasztott követelmények megsértésre hivatkozással van elsősorban lebetőség.*” A jogszabályhoz írt indokolás, mint jogalkotói cél meghatározásának elsődleges fóruma tehát nem korlátozza a bíróságot, hogy adott ügyben kirekesszen olyan bizonyítékot, amivel *Indítványozó* felperesek éppen a felülvizsgálni kért határozat jogszerűségét és annak alapját adó szakvéleményt támadják. Az 5/2020. (I. 29.) AB határozatnak a következő rendelkezései relevánsak az Alaptörvény 28. cikke alatt a Kp. 80. § (3) bekezdése alkalmazásához:

[28] E szakértői bizonyítási módoktól meg kell különböztetni a Kp. 80. (1) bekezdésében nevesített megelőző eljárásban kirendelt szakértő alkalmazásának esetét. A „megelőző eljárásban eljáró szakértő” és a „más eljárásban már alkalmazott szakértő” jogintézménye kapcsán meg kell emlékezni a Pp. 270. § (1) bekezdéséről is. E rendelkezés hatalmazza fel a bírót arra, hogy az előtte folyamatban lévő perben felhasználhassa a más eljárásban beszerzett bizonyítékokat, így a szakértői véleményt is. Eszerint, ha a polgári perben releváns tény más eljárásban, adott esetben egyéb büntető, polgári vagy közigazgatási perben már bizonyítást nyert, úgy annak megisméltésére nincs szükség: a tény hitelt érdemlő bizonyítéka megfelelő körülmények között felhasználható.

[62] A közigazgatási perhez képest „előzmény nélküli” polgári perben felmerülő szakkérdés tisztázására, bizonyítására kizárólag a perben kirendelt szakértő útján nyílik lehetőség (kivételt képezhet ez alól a Pp. 306. §-a alapján más eljárásban kirendelt szakértő alkalmazása). E garancia közigazgatási perben történő érvényesülésének vizsgálata keretében az Alkotmánybíróság a következő megállapításokat tette.

[65] A Kp. és a Pp. szabályai alapján a szakértői vélemény megkérdőjelezhető, újabb szakértő kirendelése sem tiltott, vagyis nincs kivéve a bizonyítékok rendszeréből.

75. Ezekből a rendelkezésekből az a jogalkotói cél áll az Alaptörvénnyel összhangban, különösen a jogszabály közjónak megfelelő célt szolgáló jellegének, ha a „más eljárásban kirendelt szakértő” szakvéleménye perbeli felhasználhatóságát nem tiltja az eljáró bíróság, különösen, ha a más eljárásban [itt: közjegyzői nemperes eljárásban] beszerzett bizonyíték felhasználhatósága, részben [pl. a perszakértői vélemény aggályosságának alátámasztására], vagy egészben [a perszakértői véleménnyel konkuráló, másodszakvéleményként] kizárható. Az az értelmezése a Kp. 80. § (3) bekezdésének, hogy sem részben, sem egészben az azonos szakkérdésben rendelkezésre álló szakvélemény nem használható fel, az megkérdőjelezésre alkalmatlan, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésével nem áll összhangban, az a felperesek perszakértői véleménnyel szembeni eljárásjogi lehetőségeinek a korlátait az Alaptörvény 28. cikke szerinti értelmezési tartományon túli értelmezésen, a fegyveregyenlőség elvét aránytalanul korlátozó tartományon, valójában az ügy érdemére kihatóan az Indítványozókat eszköztelenné téve, látta az ügyben alkalmazandónak.

76. A fentiekén túl Indítványozók hivatkoznak arra, hogy mintegy 41,1%-os eltérés a két szakvélemény között csak és kizárólag a közigazgatási perben tudott szembeötlő lenni, ugyanis [REDACTED] szakvéleménye még nem állt Indítványozók rendelkezésére a kisajátítási határozat meghozatalának napján, sem az az ellen előterjesztett keresetlevél előterjesztésének napján. A szakvélemény bírói kirekesztése azonban azzal a következménnyel járt, hogy Indítványozók nem teljes, mindössze részleges kártalanításban bízhatnak még 3 év elteltét követően is. Ez pedig olyan arányú eltérés, melyet a Scordino (no.1.)-ügyben az EJEB is már egyezményesértőnek talált (nem beszélve arról, hogy a kártalanítási összeg bruttó, 27%-os ÁFA-val számolt forgalmi értéken alapul).

Ez az arányú eltérés anélkül, hogy bírósági kontrollt kaphatott volna, anélkül, hogy a bíróság (*indítványozói indítványra*) vizsgálata során észlelte volna a súlyos értékkülönbséget egy, az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdésének „teljes kártalanítás” elvébe ütköző, az Alaptörvény XIII. cikk (1) bekezdése szempontjából aránytalan tulajdonjogi korlátozással járó bírói ítélet meghozatalával járt.

77. Hivatkoznak Indítványozók arra, hogy a Kúria támadott végzéséből nem állapítható meg, hogy a bíróság az ügy lényegi része között a szükséges alapossággal vizsgálta volna meg azt, hogy a rendelkezésre álló két – egymásnak a kártalanítás összegében ellentmondó- szakvélemény, mely egyebekben azonos ingatlan, azonos szakértői módszerrel való vizsgálata alapján (időben egymáshoz szorosan) készült, az miért csak Indítványozók konkrét ügyében bírhat jelentőséggel. Indítványozók tisztában vannak azzal, hogy az Alkotmánybíróság tartózkodik attól, hogy szakjogági jogalkalmazás felett, mintegy negyedfokú fórumként döntsön jogkérdésekben. Arra azonban rá kívánnak mutatni Indítványozók, hogy nemhogy társadalmilag jelentős kérdésnek minősül a fenti kérdés, részletesen idézve az indítványból fenti, 22. bekezdésben, hanem a „teljes kártalanítás elvével”, mint a kisajátítás alkotmányosan védett materiális követelményével szorosan összefüggő alkotmányjogilag jelentős kérdéstről van szó.

78. Indítványozók álláspontja szerint a Kúria a felülvizsgálati eljárás során az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdése szempontjából, a felülvizsgálati eljárásban biztosítandó kontrollt nem biztosította, elmulasztotta azonosítani az indítványban artikulált érvet, ami arra vonatkozik, hogy ne legyen megengedhető a bírósági jogalkalmazásban a mindössze részleges kártalanítást biztosító kisajátítási határozat jogszerűségének megállapítása. Ennek a kérdésnek az ügyön túli jelentőségének ignorálása figyelmen kívül hagyja a kisajátítási ügyek joggyakorlat-elemző csoportjának véleménye által is rögzített jelentős ügyszámát a kisajátítási pereknek (2010-2013. évek között 264 kisajátítási ügy került bíróság elé),⁶ és az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdése szerinti kisajátítási feltételek közül a „teljes kártalanítás” elvének, az Indítványozók által külön hivatkozott Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdése alatt a fegyveregyenlőség elvével való összefüggését, alkotmányosan védett, kiemelt kérdésként való kezelésének szükségességét.

79. Kivételesen problémásnak ítélik a korlátozott precedensrendszer alatt azt, hogy a jogi érv alátámasztására sem a szakértő, sem a hatóság, sem a bíróság nem tekinti megfelelőnek a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának kisajátítási ügyek vizsgálata révén megalkotott állásfoglalását.⁷

⁶ https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyvak/a_kisajatitasi_perek_gyakorlata_osszefoglalo_velemeney.pdf (10.o.: A joggyakorlat-elemzés során a 2010-2013. évek között jogerősen befejezett ügyek vizsgálatára került sor a közigazgatási és munkaügyi bíróságok, illetőleg a törvényszékek esetében, valamint a Kúria lezárult felülvizsgálati ügyeit illetően elemzés alá kerülnek 2010-2013. évek között.; 12. oldal: A munkacsoport részére 264 vizsgálati adatlap került megküldésre.)

⁷ Kérdésként merül fel az is, hogy az Alkotmánybíróság által a határozatában hivatkozott összefoglaló vélemény (pl. a kisajátítások kapcsán éppen az 5/2020. (I. 29.) AB határozatának az indokolása között hivatkozott összefoglaló vélemény, és az arra alapított alkotmánybírói indokolás milyen kötőerővel bír a rendesbírói ítéleteknek nézve). Az Alkotmánybíróság más

Nem vitatják azt az *Indítványozók*, hogy az Alaptörvény T) cikkébe nem tartozó az összefoglaló vélemény, de nem vitatható el, hogy annak megszületésére éppen az Alaptörvény 25. cikk (3) bekezdése szolgál: „a Kúria a (2) bekezdésben meghatározottak mellett biztosítja a bíróságok jogalkalmazásának egységét...”. Maga az *Indítványozók* által hivatkozott joggyakorlat-elemző csoportjának⁸ a véleménye jegyzi meg a vizsgálat céljai között, hogy a bírói gyakorlat eltéréseinek elemzésére az „egységes bírói gyakorlat megteremtése céljából” van szükség (6. oldal). Figyelemreméltó az, hogy a Miskolci Törvényszék mindössze annyit állapít meg, hogy „a Kúria joggyakorlat-elemző csoportjának összefoglaló véleményében foglaltak nem minősülnek a bíróságokra nézve kötelező érvényű állásfoglalásnak”. Mindazonáltal nem adja indokát annak a Miskolci Törvényszék, hogy az abban is hivatkozott pl. a NAV adatszolgáltatásának hiányosságára vonatkozó érvek (Összefoglaló vélemény, 84. o, 213. o.), amiket *Indítványozók* jogi képviselője is felvetett, milyen okból nem fogadható be a bíróság által. Ugyanis a féli előadás, illetve a jogkérdésben tett jogállítások forrása másodlagos ahhoz képest, hogy mi az előadás/a jogállítás tartalma. Márpedig a féli jogállításra a Miskolci Törvényszék érdemi ellenindokokkal nem szolgált ítéletében. Pusztán az, hogy „az összefoglaló vélemény a bíróságra nem kötelező” nem indoka annak, hogy pl. a NAV adatszolgáltatásán alapuló összehasonlító módszerrel szembeni, a szakvélemény aggályosságára vezető jogi indokot alátámassza. Ez az elem is arra utal, hogy a bíróság a Kp. 84. § (2) bekezdésére tekintettel, a Pp. 346. § (5) bekezdésében foglalt indokolási kötelezettségét az Alaptörvény XXVIII. cikkét sértő módon mulasztotta el.

80. Az indokolási kötelezettség sérelmére előadott érveket a Kúria a felülvizsgálati eljárásban sem vizsgálta érdemben, holott erre *Indítványozók* külön befogadási okként hivatkoztak és a jogszabálysértést kellően indokolták [Kp. 118. § (1) bek. a) pont ad) alpont; Kp. 118. § (4) bek.]. A Kúria vizsgálati köre azonban tartalmilag azonban a felülvizsgálati kérelem tartalmától, a vizsgálati kört az indokolt bírói döntéshez való jog sérelmére vonatkozó érvek szempontjából a befogadhatóság keretében vizsgálata tárgyává sem tette (bár rögzítette a felülvizsgálati kérelem tartalma között). Ekként nem lehet arra következtetni, hogy a már egyszer rögzített tisztességes bírósági eljáráshoz kötődő Kp.-Pp. jogszabálysértésekre vonatkozó, azokkal összefüggő jogi érveit a Kúria megtárgyalta volna, erre a Kúria végzésének indokolása nem tartalmaz információt. A Kúria nem töltötte be a rendkívüli jogorvoslati funkciója egészét, a felülvizsgálati eljárás befogadhatóságának a vizsgálatát *Indítványozók* Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésében foglalt tisztességes bírósági eljáráshoz való jogát, ezen belül a tisztességesség követelményét, az

jogterülethez tartozó ügyekben is rendszerint hivatkozik indokolása alátámasztásául a kúriai összefoglaló véleményekre I. pl. 9/2020. (V. 28.) AB határozat, Indokolás [44]; 19/2020. (VIII. 4.) AB határozat, Indokolás [51]; 18/2020. (VII. 21.) AB határozat, Indokolás [85]; 3191/2019. (VII. 16.) AB határozat, Indokolás [35]

⁸ Elérhető: https://kuria-birosag.hu/sites/default/files/joggyak/a_kisajatitasi_perek_gyakorlata_osszefoglalo_velemeny.pdf

indokolt bírói döntéshez való részjogosítványt sértően végezte el, és hozott alaptörvény-ellenes végzést.

81. Sőt, ahogy erre a *Kostov*-ügyben rámutatott az EJEB: az adójogi szempontból statisztikai gyűjtésként rendelkezésre álló adatok nem tekinthetők a vizsgálat ingatlantulajdon valóságos forgalmi értékének megállapításához *önmagukban* elegendőnek. A magyar jog sem tér el a bolgártól ebből a szempontból: a NAV adatszolgáltatása a NAV nyilvántartása által determinált hibákban szenved. A NAV adatbázisa csak az ingatlan tulajdoni lapjából, valamint az adásvételi szerződésből származó adatokat tartalmazza. A tulajdoni lap az esetek egy részében az ingatlanon álló építményt nem tartalmazza. Emellett a NAV ügyintézője biztosítja az összehasonlításhoz szakértő által kért információkhoz való hozzáférést, azaz személyes leválogatása történik az adatoknak. A szakértő mindössze a leválogatott adatokat kapja meg. Ezen részére pedig az ingatlan tulajdonosaiként *Indítványozóknak* semmilyen ráhatása nincs. A *teljes kártalanítás* elvét sérti az a módszer, ami a Kstv. 9. § (3) bekezdés a) pontja szerinti ingatlan-értékeléshez szükséges. Esetről-esetre kell vizsgálni azt a szakértőnek, a hatóságnak, illetve a közigazgatási perben a bíróságnak, hogy a szakértői vélemény a szolgáltatott adatokra tekintettel aggálytalannak tekinthető. Ennek a vizsgálatnak az elmaradása (noha *indítványozók* erre vonatkozó állításokat tettek) súlyosan sérti az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdését, hiszen nem bizonyosodhatnak meg arról, hogy a szolgáltatott adatok a valós ingatlanforgalmi értéket tükrözik.

82. A fent hivatkozott Kérelem II. vizsgálatával megállapítható, hogy a kisajátítási hatósági eljárásban és az azt követő közigazgatási perben alkalmazott alaptörvény-ellenes jogszabályok alkalmazásával a támadott határozat és bírósági ítélet Alaptörvénybe ütközésére vezető alapjogkorlátozást valósított meg a hatóság és az eljáró Miskolci Törvényszék. Ezeket az indítványelemeket fenntartva, hivatkozva az *Osmanyán and Amiragbyan*-ügyre *Indítványozók* előadják, hogy semmilyen vizsgálata nem történt a hatóság (és következésképpen a bíróság által) annak, hogy a kisajátított ingatlanok helyében *Indítványozók* a helybeli piacon milyen értékű szántóingatlan használatához/tulajdonához tudnak hozzájutni, hogy a családi gazdaságot hogyan kellett átszervezni (üzemátszervezés). Csereingatlan és a kínálati piacnak a bármilyen módon való figyelembevételének elmulasztása miatt a kisajátítás után nem szerezhetnek a kisajátított ingatlannal azonos méretű, azonos művelési lehetőségeket biztosító ingatlant. Márpedig egy ilyen követelmény fakad az EJEB-gyakorlatból: amikor a tulajdonos a létfenntartásához (itt az *Indítványozók* családjának boldogulásához) szükséges ingatlant vesz el az állam, az a minimális követelmény, hogy olyan mértékű kártalanítást biztosít, ami fedezetül szolgál az üzemátszervezésnek, és olyan helyzetbe helyezi a tulajdonost, mintha a kisajátításra nem került volna sor. Ezen vizsgálat lefolytatásának hiányában mind a hatósági eljárás végén hozott kisajátítási határozat, mind a

támadott bírósági ítélet, és kúriai végzés az Alaptörvény XIII. cikk (2) bekezdésébe ütközik, ezért azok megsemmisítését kérik a T. Alkotmánybíróságtól jelen beadvány *Indítványozói*.

83. A fentiek alapján kérem a T. Alkotmánybíróságot, hogy Kérem a T. Alkotmánybíróságot, hogy az alábbiakban részletesen kifejtett indokok alapján, a Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. számú végzését, a Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítéletét, mint az Alaptörvény XIII. cikk (1)-(2) bekezdéseit [tulajdonhoz való jog, tulajdon kisajátításának alkotmányos feltételei], az Alaptörvény 28. cikkét, az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdését [tisztességes eljáráshoz való jog], és az Alaptörvény XXIV. cikk (1) bekezdését [tisztességes hatósági eljáráshoz való jog] sértő alaptörvény-ellenes bírói döntéseket a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal BO/05/01950-33/2020. sz. határozatára kiterjedően megsemmisíteni sziveskedjék.

84. Kérem a T. Alkotmánybíróságot, hogy a Kstv. 37/B. § (2) bekezdését, és a közigazgatási perrendtartásról szóló 2017. évi I. törvény (a továbbiakban: Kp.) 80. § (1) bekezdését, mint az Alaptörvény XXVIII. cikk (1) bekezdésébe [tisztességes eljáráshoz való jog, fegyverek egyenlősége] ütköző, alaptörvény-ellenes jogszabályhelyeket az Abtv. 41. § (1) bekezdése alapján a határozat kihirdetése utáni 30 nappal *pro futuro* semmisítse meg.

Mellékletek:

P/1.: Ügyvédi meghatalmazás

P/2.: Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kormányhivatal BO/05/01950-33/2020. iktatószámú határozata

P/3.: Felperesek 2020. augusztus 3. napján kelt keresetlevele

P/4.: Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/20. számú tárgyalási jegyzőkönyve

P/5.: Miskolci Törvényszék 101.K.701.436/2020/50. számú tárgyalási jegyzőkönyve

P/6.: Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú tárgyalási jegyzőkönyve

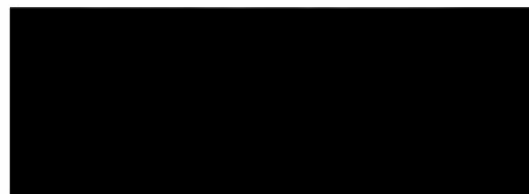
P/7.: Miskolci Törvényszék 101.K.701.443/2020/52. számú ítélete

P/8.: Felperesek 2022. november 11. napján kelt felülvizsgálati kérelme

P/9.: Kúria Kfv.VII.37.817/2022/2. számú végzése

Kelt.: Budapest, 2022. december 11.

Indítványozók képviselőjében:

Karsai Dániel Ügyvédi Iroda
dr. Karsai Dániel András